

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

VESELE
VELIKONOČNEvsem čitateljem, pri
sotrudnikih
SLOVEN

LETNIK V

DUNAJ, V ČETRTEK, 6. IV. 1950

ŠTEV. 26 (299)

Vstajenja dan

Borba za mir je borba za življenje, vojna je nosilec smrti in opustošenja. Milijoni nasilno in brez smisla pomorjenih na vseh kontinentih tulijo iz grobov in kličejo na delo za mir, kličejo za uresničevanje politike v svetu, ki bo izključevala vzroke in nevarnosti vojne. Uveljaviti se mora na svetu razmerje, ki bo zgrajeno na podlagi enakopravnosti brez razlike malih in velikih narodov, ker spoštovanje načela enakopravnosti in samoodločbe narodov pomeni utrjevati mir. Razdelitev sveta v vplivna področja velikih sil ni niti demokratična niti miroljubna in naj si bodo to področja ene ali druge sile, konkretno Zedinjenih držav Amerike ali Sovjetske zveze. Mali narodi naj ne bodo objekti, s katerimi bi razpolagala ena ali druga sila interesnega področja, tudi mali narodi morajo biti subjekti z enakimi pravicami.

Brez dvoma pa je realnost novega svetovnega klanja velika. Mednarodna napetost narašča iz dneva v dan in tekma v oboroževanju se očitno veča. Psihološko se ustvarja vojno razpoloženje. Obe glavni sili v svetu povzročata to nevarnost, čeprav govorijo, da se oborožujejo na eni kakor na drugi strani za obrambo miru, vendar se lepe besede silno razlikujejo od dejanj. Toda eno je gotovo: velikanska večina ljudi v svetu goji željo po trajnem in pravičnem miru, tudi med velikimi narodi je večina ljudi, ki noče vojne. Tiste pripravljenosti za vojno, kakor jo je ustvaril Hitler v Nemčiji, ko je bila večina nemškega naroda brez pomisleka pripravljena drveti v vojne pustolovščine, danes med narodi še ni. Želja po miru je globoko zasidrana pri vseh narodih in le čudno je, da ta težnja ne rodi več sadov.

Tako doživlja človeštvo, posamezniki in narodi veliki teden in hodijo svoj križev pot, pot strahu in negotovosti, razdvojeni v sebi, v strahu pred bodočnostjo, pred drugimi, pred samim seboj. Tudi koroški Slovenci ne moremo mimo praznika, ki se vrača vsako pomlad, ko se poraja v naravi novo bujno življenje, ko zmaguje življenje nad smrtjo. Stalno zmaguje življenje nad smrtjo. Po zimskem mrtvilu se narava prebuja, povsod nastaja po naravnem redu bohotno novo življenje. To se pravi, da veliki teden ni konec, ampak prehod v novo življenje, je neka nujnost, da mora posameznik, narod in človeštvo prehoditi križev pot in se podati na vrh razglednika, Kalvarijo, od koder je mogoče od daleč slišati zvonove velikonočnega jutra, zaslutiti vstajenja dan.

Tudi naš narod je hodil in hodi križev pot, neusmiljeno so ga večkrat tirali na Golgato. Na smrt so nas obsodili in krvniki, po svoji filozofski teoriji so si nadeli ime „nadčlovek“, so si zavihali rokave, da bi izvedli justifikacijo. Kdor pozna desetletja našega križevnega pota, med temi dobe tiranskega fizičnega nasilja, kakor v letih 1914 — 1918 in v času brez milosti preteklih fašistično imperialističnih vojn, se mora čuditi, da sploh še živimo. Kje je skrivnost naše odporne sile, da se še ni posrečilo narodnim šovinistom zaplesati poskoč-

Uspehi so le tam, kjer je enotnost

Občinski odbori so konstituirani in novi župani izvoljeni. Žal smo na vsem našem ozemlju dosegli le enega župana in sicer, kakor smo že zadnjič poročali, v Zgornji vesci. Toda dani so bili vsi pogoji, da bi tudi v vrsti drugih slovenskih občin dosegli slovenske župane, če bi slehernega koroškega Slovenca, ki mu je resnično pri srcu samo dobro svojega naroda, vodila misel enotnosti in združevanja vseh sloven-

skih rodoljubov za enoten nastop pri občinskih volitvah. Ker pa so nasproti odkritim in vztrajnim prizadevanjem Fronte in njenih članov, da bi ustvarili resnično enotnost, ponekod le prevladali škodljivi strankarski vplivi, ki so na mah zrušili vse to, kar so bili frontovci z velikim trudom ustvarili in tako v dotičnih občinah preprečili enoten nastop na volitvah, v vrsti slovenskih občin tudi nismo

dosegli slovenskih županov, kjer bi jih sicer imeli. Da to nikakor ni v našo korist, temveč le v korist naših skupnih sovražnikov, ki se nad neenotnostjo, ki je bila umetno vnešena v naše vrste, radujejo in jo skušajo še poglobljati, je vsekakor jasno. Kdor tega še ni spoznal ali ni hotel spoznati, ga bo do popolnega spoznanja privedel ves nadaljnji razvoj na Koroškem.

Zadnjič smo poročali o županskih volitvah samo v nekaterih občinah, zato bomo danes o tem nadaljevali.

V Bilčovsu so na seji občinskega odbora v petek, dne 31. marca t. l. s socialističnimi in OeVP-jevskimi glasovi izvolili za župana socialista Štefana Boat, ki je bil župan tudi zadnja leta. „Zveza kmetov in delavcev“, ki ima v občinskem odboru štiri zastopnike in je izšla kot najmočnejša stranka v občini, je postavila svojega kandidata, ki pa je dobil le glasove slovenskih odbornikov. Tako je protislovenska fronta, zvesta „povelju od zgoraj“, tudi v Bilčovsu preprečila izvolitev slovenskega župana. Prvi podžupan je bivši slovenski deželni poslanec Janko Ogris.

V Logi vesi so se prav tako združili vsi proti slovenskemu kandidatu tov. Arnoldu Černicu in izvolili za župana socialista Činderja. Kot slovenska zastopnika (podžupana) sta bila v načelstvo izvoljena Arnold Černic in Jožef Sumper, pd. Hobjan.

V Rožeku je župan OeVP-jevec dr. Wolte, bivši nastavljenec deželne vlade, ki je zdaj v pokoju. Tu Slovenci sploh nimajo svojega zastopnika, ker na volitvah niso samostojno nastopali. Zakaj? Poslušajmo, kaj pravi k temu naš rožški dopisnik:

„Tudi pri nas smo bili frontovci aktivno na delu, da ustvarimo enotnost. Sestavili smo skupno in vsestransko odgovarjajočo kandidatno listo. Zedinili smo se, da gremo na volitve pod firmo „Gospodarska stranka“, s čemer bi gotovo uspeli. (Dalje na drugi strani)

Angleški znanstveniki proti atomski bombi

Glasilo angleške KP „Daily Worker“ piše, da je dr. Jones iz laboratorija v Clarindonu izjavil v Oxfordu nekemu članu društva angleških znanstvenikov za atomsko energijo naslednje: „Če bi me vprašali, naj bi sodeloval pri izdelavi še močnejše bombe, bi to odklonil, ker bi se mi studilo.“ Prišlo je do prerekanja med Jonesom in profesorjem Georgeom Thompsonom od Imperial College iz Londona v zvezi s tem, ali je potrebno graditi vodikovo bombo. Dr. Jones je dodal: „Uporaba vodikove bombe bi bila isto kot bakteriološka vojna, skratka bi to pomenilo poziv na množično ubijanje.“

Kar 13 angleških znanstvenikov, ki se bavijo z atomsko energijo, je obžalovalo, da so Amerikanci sklenili nadaljevati študije za izdelavo vodikove bombe. Dr. Burhop je izrazil željo, naj bi se vse države pismeno obvezale, da ne bi rabile atomske bombe.

Ali naj prejemajo nacisti za svoja dejanja še plačilo

Borovlje. — Kakor nam poročajo iz Borovelj, je nekdanji pripadnik SS-policijskega polka 13 kaptan Friedrich Steiner zaprosil pri boroveljski občini za oprostitev vseh posledic, ki jih mora nositi kot nacist.

Mestni odbor Demokratične fronte delovnega ljudstva v Borovljah je proti temu vložil priziv in zahteval, da občina oziroma registracijska oblast prošnjo nacističnega Steinacherja odkloni. V prizivu je med drugim rečeno:

Znano je, da je bil imenovan kot aktivni oficir SS-policijske posebnosti napadalen, ni pa znano, da bi v nacističnem času z nasvetom ali dejanjem pomagal komur koli, ki mu je grozilo zasledovanje ali aretacija.

Slej ko prej smo za to, da se mali bivši nacisti priznajo kot popolnoma enakopravni ljudje, ljudem pa, ka-

koršen je Steiner, ni mogoče priznati, ker bi to pomenilo, da bi za svoja dejanja prejeli še plačilo.

Zlasti KZ-larje in partizane v boroveljski občini bi opozorili, naj ne pozabijo, koliko solza, revščine in bede, bolezni in smrti imajo ti ljudje na svoji vesti.

Zaradi vsega tega zahtevamo, da pristojna oblast prošnjo gospoda Friedricha Steinera odkloni.

Občina Borovlje je Mestni odbor DFDL obvestila, da je njegov priziv poslala v Celovec na registracijsko oblast v dokončno rešitev. Doslej še ni bilo odgovora. Vse ljudstvo pričakuje, da bo pristojna oblast ukrepala pravično, t. j. da bo ugodila zahtevi DFDL v Borovljah in prošnjo SS-oficirja Steinera odklonila.

O dokončni odločitvi bomo poročali.

Na povabilo Slovenske prosvetne zveze bo priredilo

Slovensko narodno gledališče v Ljubljani

Gotovčevu opero

ERO IZ ONEGA SVETA

v nedeljo, dne 16. aprila 1950 ob 10. uri dopoldne

v mestnem gledališču v Celovcu

Slovenska prosvetna zveza vabi vse koroške Slovence in ljubitelje slovenske kulture, da obiščejo to kulturno prireditev, ki bo za slehernega našega rojaka nepozaben doživljanje.

Vstopnice dobite v predprodaji pri vseh Slovenskih prosvetnih društvih in na tajništvo Slovenske prosvetne zveze v Celovcu, Gasometergasse 10/l.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

nice na grobu zadnjega koroškega Slovenca, kljub krematorijem v Dachau-u, Buchenwaldu in nešteti drugih taboriščih, kljub 14. aprilu 1942. leta. Žrtve je doprinal naš narod in iz žrtve je raslo novo življenje. Zaživelo je v naših gozdevih in najboljši sinovi in hčere slovenskih mater so se s silo uprli narodni smrti in s srčno krvjo, ki je pojila vso našo zemljo, rešili narod pogina. Žrtve, so bile nujno potrebne za uspehe in rast našega obsojenega naroda, kakor to gledamo v simbolu tako velikega ter vseskozi tipičnega in preprostega človeka, ki so ga na veliki petek razpeli na križ. Iz grobov po vsej naši zemlji, ki jih odeva po-

mladno zelenje, je vzklilo novo življenje narodu. Prekaljeno v trdi borbi za obstanek je naše ljudstvo kljubovalo vsem nakanam svojih smrtnih sovražnikov, premagalo vse ovire in trenja in politična zrelost našega ljudstva je postala realnost. Žrtve in prebridko prestano trpljenje nam nalaga dolžnost, vsakemu posamezniku, da nihče izmed nas ne sme stati ob strani v plemeniti in pravični borbi za narodni obstanek, za njegov prostor na svetu. Nihče ne sme samo gledati, temveč vsak mora pogumno stopiti v vrste onih, ki se borijo za enakopravnost in bratstvo med narodi, ki se borijo za svobodno življenje v trajnem in pravičnem miru.

Uspehi so le tam, kjer je enotnost

(Nadaljevanje s prve strani)

Toda glej, različni vplivi so tudi pri nas na mah pokvarili vse, kar smo bili prvotno ustvarili in tako onemogočili samostojen nastop Slovencev pri volitvah. Posledica tega je, da v občinskem odboru nimamo slovenskega zastopnika, ki bi v prihodnjih letih zastopal naše interese. Lahko pa bi imeli dva, saj je naša občina slovenska. Po rodu Nemcev je le malo, in to so sami priseljenci, uradniki, orožniki itd.

Pa še en problem imamo v naši občini, ki ga je nujno treba rešiti. Naš občinski tajnik Kandutsch ne obvlada slovenskega jezika. Tako je vsakdo prisiljen, da na občini govori nemški, čeprav bi se mu v svojem materinskem jeziku lažje godilo. Mnenja smo, da pride za našo občino v poštev samo tajnik, ki obvlada oba jezika. Toda kdo bo to našo zahtevo podprl? Svojih zastopnikov nimamo, ostale stranke pa na tem nimajo interesa. Tudi na tem vidimo, kako nam škoduje, ker Slovenci nismo šli samostojno na vo-

litve. So pa še vedno ljudje, ki tega pod nobenim pogojem nočejo uvideti.

V **Selah**, ki je izrazito slovenska občina, Slovenci nimajo niti podžupana, čeprav bi lahko imeli župana. Tu so posledice neenotnosti, ki jih je podrobno obravnaval že naš dopisnik, katerega pismo smo objavili v eni izmed zadnjih števil, najbolj vidne. Kdaj neki bodo prišli ljudje, ki do danes še nočejo uvideti potrebe po enotnosti, do spoznanja in uvideli svojo zgrešeno pot!

V **št. Jakobu v Rožu** sta bila izvoljena v načelstvo kot slovenska zastopnika Franc Obilčnik in Šimen Martinjak, dočim je mesto župana zasedel Janez Hafner (SPOe).

V **Svetni vesi** je mesto drugega podžupana zasedel slovenski zastopnik Anton Hornböck, v občinskem odboru pa so trije slovenski zastopniki. Za župana je bil izvoljen OeVP-jevski kandidat Tomaž Jug.

V **Bistrici pri Pliberku** so ponovno izvolili dosedanjega župana Birkel-a (SPOe), priseljenca, ki ne obvlada slovenskega jezika, kar bi bilo za bistriško občino nujno potrebno. To dejstvo je za odnos SPOe do slovenskega prebivalstva zelo značilno.

Tudi tu bi bil uspeh boljši, če ne bi prevladali strankarski vplivi. Slovenci bi pridobili najmanj enega odbornika, vsled česar bi po vsej verjetnosti tudi volitev župana izpadla drugače. Posledice neenotnosti in strankarstva so pač povsod precej vidne.

V **Beli** je bil izvoljen dosedanjí SPOe-jevski župan Kastrun. Tudi tu je neenotnost precej škodovala.

Občinska zastopstva in župani za prihodnja štiri leta so izvoljeni. V vrsti občin, kjer je Fronti uspelo ustvariti dejansko enotnost, so uspehi zadovoljivi, v vrsti pa, kjer so prevladali strankarski vplivi, ki so onemogočili ustvaritev enotnosti, uspehi niso takšni, kakršni bi lahko bili.

Kamor koli se ozremo, vidimo, da je uspeh le tam, kjer je enotnost. Zato bo naša naloga, naloga vseh poštenih in narodno zavednih slovenskih delovnih ljudi, da bomo neumorno delali na tem, da slej ko prej ustvarimo enotnost vsega slovenskega ljudstva v borbi za nacionalne in socialne pravice, za obstoj slovenstva na Koroškem. Pot po kateri bomo vse to dosegli, nam kaže Demokratska fronta delovnega ljudstva.

spora med Informbirojem in Jugoslavijo, nadalje predvajanja jugoslovanskih filmov in razna predavanja o izgradnji Nove Jugoslavije. Klub bo tudi populariziral in širil glasilo jugoslovanskih izseljencev „Novi list“.

Pariz. — Pretekli teden je v starosti 78 let umrl znani voditelj francoskih socialistov in večkratni predsednik francoske vlade Leon Blum.

Den Haag. — Agencija ANP poroča iz Washingtona, da Združene države Amerike nameravajo poslati indonezijski vladi orožje in tran-

sportna sredstva za 20 milijonov goldinarjev, in sicer v svrhu „ohranitve notranjega reda“.

Singapur. — Edinice malajske narodnoosvobodilne armade so v pokrajini Kelantan popolnoma nepričakovano napadle združene angleške vojaške in policijske sile in jim prizadejale težke izgube. Ofenziva malajske narodnoosvobodilne armade se od januarja 1950 naprej neprenehoma nadaljuje.

London. — Na podlagi znižanja subvencij pri cenah živil, ki ga je napovedalo britansko ministrstvo za prehrano, je pričakovati v splošnem občutljivo zvišanje cen pri sladkorju, margarinu, siru, špehu, jajcih, krompirju in pri čaju.

Pariz. — Francoski tednik „Monde Ouvrier“ je objavil statistične podatke, ki prikazujejo stalno padanje življenjske ravni francoskega delavstva. Med drugim je iz teh podatkov razvidno, da so se cene življenjsko važnih potrebščin meseca februarja 1950 v razmerju z novembrom 1938 zvišale za dvajsetkrat.

Saragossa. — Kakor poročajo, nameravajo v španskem mestu Saragossa, ki leži blizu francoske meje, odpreti tako imenovano mednarodno letališče, ki bo velikega strateškega pomena. Na tem letališču bodo lahko pristajala letala z nosilnostjo 90 ton, čeprav Španija ne razpolaga s takimi letali. Letališče je bilo zgrajeno na povelje Američanov ter pod nadzorstvom ameriških inženirjev in tehnikov.

Madrid. — V Madridu je bila ob obletnici Francove zmage v l. 1939 tradicionalna vojaška parada. Eno uro pred pričetkom parade, ki se je je udeležil tudi Franco s člani svoje vlade, je policija odkrila pod častno tribuno peklenjski stroj.

Prva šola za optiko v Jugoslaviji je bila ustanovljena v Zagrebu. V njej se usposablja 70 učencev, ki jih poučujejo najboljši strokovnjaki, ki so se več let specializirali v inozemstvu. Učenci se bodo praktično vežbali v tovarni „Optika“ v Zagrebu.

Jugoslovanske radijske postaje so spremenile svoje valovne dolžine

V smislu konvencije, ki je bila sprejeta na mednarodni konvenciji v Kopenhagenu, so spremenile svoje valovne dolžine tudi jugoslovanske radijske postaje. Od 15. marca imajo radijske postaje v Jugoslaviji naslednje valovne dolžine: Beograd 439 m, Beograd I 212,4 m, Beograd II (postaja Ljudske republike Srbije) 236,6 m, Zagreb 264,7 m, Ljubljana 327,1 m, Skoplje 370,8 metrov, Titograd 340,5 m, Sarajevo 490,9 m, Novi Sad, Priština, Reka in Maribor 202,1 m. Na isti valovni dolžini je mogoče slišati tudi druge oblastne krajevne radijske postaje, od katerih delajo nekatere samo čez dan. Postaja Beograd I prenaša tudi oddaje v tujih jezikih.

Po širnem svetu

Čikago. — V Čikagu je bil osnovan Klub prijateljev nove Jugoslavije, ki so ga ustanovili jugoslovanski izseljenci. Klub si je zadal kot glavno nalogo, da zbere okoli sebe vse poštene in napredne Američane jugoslovanskega porekla, da svoje člane kulturno in prosvetno dviga, širi resnico o novi Jugoslaviji in razkrinkava informbirojevsko gonjo proti njej. V ta namen bo klub organizira predavanja o bistvu

Dragi Slovenski vestnik!

Danes bi vsaj nekoliko rad prikazal pomembnost novih jugoslovanskih zakonov in se bom tokrat ustavil pri zakonu o socialnem zavarovanju. Ta zakon pač zanima vsakega človeka v vsaki državi. Po tem zakonu lahko takoj opazimo in presodimo, koliko je državi do delavca in koliko ima mali človek besede.

Naj govori zakon sam!

Kaj določa?

Vsem je znano, kako žalostno je bilo stanje s socialnim zavarovanjem ob osvoboditvi. Z okupacijo po Nemcih in Italijanih je propadel tudi večji del premoženja socialnega zavarovanja, kolikor ga je bilo pred vojno. Seveda prejšnje zavarovanje še daleč ni bilo podobno sedanjemu, bilo ga je več vrst in bilo je neenako. Takoj po osvoboditvi Jugoslavije je bilo sprejeto načelo, da se socialno zavarovanje izenači za vse delovne ljudi. Že v dveh letih po težki vojni je bila Jugoslavija sposobna uveljaviti nov zakon o socialnem zavarovanju, ki je odpravil vsaj največje krivice iz predvojnih let. Po novem zakonu obstoji sedaj na področju vse države samo eno socialno zavarovanje.

Poglejmo najprej **zdravstveno zaščito!** Če je zavarovanec, ki je obolel, bil zavarovan oziroma zaposlen vsaj tri mesece, dobi v primeru bolezni polovico svoje redne plače. Kdor je bil zavarovan ali zaposlen do šest mesecev, dobi tretjino svoje plače, če pa je bil na delu vsaj šest mesecev, dobi, če zbolí, celo plačo. V bolezenskem stanju je lahko eno leto, pa tudi dve leti, če je upati na nadaljnjo zaposlitev. Pravico do zdravstvene zaščite imajo tudi svojci zavarovanca in upokojeanci.

Pismo iz

Noseče žene, zavarovanke socialnega zavarovanja, imajo pravico do devetdeset dni porodniškega dopusta pod pogojem, da je bila žena zavarovana vsaj šest mesecev pred porodom.

Novi zakon izraža tudi skrb za **mater in otroka.** Tako na pr. predvideva pomoč ob otrokovem rojstvu za boljšo hrano materi in otroku in enkratno pomoč družini z večjim številom otrok. Pomoč za opremo novorojenega otroka znaša 2.000 dinarjev. — Če žena dobi dvojčke ali trojčke, se ta znesek podvoji oziroma potroji. Država daje zavarovancu, naj bo moški ali ženska, enkratno denarno pomoč tudi takrat, če ima v družini večje število otrok in to tako, da pripada zavarovancu, kateremu se rodi tretji otrok 3000 dinarjev za tri živeče otroke, za četrtega novorojenčka pa dobi 4.000 din. — Denarna podpora pa se stopnjuje za 1000 din pri vsakem nadaljnjem rojstvu pod pogojem, da so prejšnji otroci živi. Tako prejme zavarovanec, ki ima devet živih otrok, ob rojstvu desetega 10.000 dinarjev.

Otroške doklade so urejene takole: zavarovanec z dvema otrokoma dobi mesečno za vsakega 175 din. Za tri do pet otrok prejema po 250 din za vsakega, za šest do osem otrok dobi po 350 din, če pa ima devet in več otrok, dobi mesečno po 500 din za vsakega.

Jugoslavije

Z novim zakonom je rešeno tudi **vprišanje pokojnin.** Upokojeanci so razdeljeni v dve skupini, do 50 in od 50 let. Za prvo skupino je treba najmanj pet let zaposlitve, za drugo pa najmanj 10 let. Pri polnem številu let zaposlitve prejme upokojenec polno plačo.

Pomembna je določba, da je socialno zavarovanje za delavce in uslužbenca brezplačno in da država zagotovi vsa potrebna finančna sredstva za socialno zavarovanje. Socialno zavarovanje za delavca in uslužbenca je torej brezplačno. Delavci in uslužbenci v Jugoslaviji v bodoče torej ne bodo plačevali prispevka za socialno zavarovanje. Dosledno temu načelu bo odpadel tudi davek na dohodek od delavčeve plače.

To je nekaj drobcev, ki seveda ne morejo prikazati tega zakona v celoti, vendar pa že sami po sebi govorijo, da zakon o socialnem zavarovanju, kot je ta, nima tekmeča trenutno nikjer na svetu.

Take zakone lahko sprejme in uveljavlja država, ki ji je sreča in blaginja ljudstva najvišji zakon in končni smoter.

Kako pa na Koroškem igrate šah? Pri nas v Jugoslaviji je šah tako visoko razvit kakor redko kje na svetu. Pred kratkim smo imeli — kar vam je gotovo znano iz časopisja — radijski šahovski dvoboj z Združenimi državami Amerike.

To je bila senzacija za šahiste vsega sveta, posebno pa seveda za naše šahiste, ki so odnesli zmago. Ta zmaga je spet potrdila, da je jugoslovanski šah med najboljšimi na svetu.

Kulturno življenje v Ljubljani je vedno bolj bogato. V zadnjem času je bilo več imenitnih slikarskih razstav v Moderni galeriji v Ljubljani. Še v Ljubljani marsikak človek ni vedel, kako dobre mojstreslikarje je rodila slovenska mati. Njihova dela spadajo v zakladnico slovenske kulture in nanje smo po pravici ponosni, kot smo ponosni na naše pesnike, naše pisatelje, gospodarstvenike in politike. Zadnja razstava v Moderni galeriji nam je kazala dela Slovenskih slikarjev iz dobe realizma. Razstave na žalost ne morem opisovati. Škoda, ker je koroški Slovenci niso mogli videti — tudi iz slik bi videli, da smo Slovenci kulturni narod.

Sicer pa naša umetnost vse bolj prodira v svet. V Parizu so 24. februarja v palači Chaillot, ki je bila zgrajena za svetovno razstavo, odprli razstavo srednjeveške jugoslovanske umetnosti, ki je bila tudi za izbirčne Parižane velik dogodek. Imeli so kaj gledati, saj so bili do nedavnega prepričani, da na „Balkanu“ ni kulture. Resnici na ljubo pa je treba povedati, da so bile jugoslovanske dežele v srednjem veku na zelo visoki kulturni stopnji, verjetno pred zapadno Evropo. Šele vdor Turkov v naše kraje je uničil plodno kulturno ustvarjanje naših dedov. Le v starih samostanih, velikim cestam odmaknjenih cerkvah so se ohranile stare freske, kipi in stavbe, ki pričajo o bogatem srednjeveškem kulturnem življenju v deželah sedanje Jugoslavije.

Prihodnjič pa spet kaj novic!
Lep pozdrav **France Vičan.**

Cvetni teden

Poročnik Plavnik je živčno hodil gor in dol in si grizel ustnice. Bil je kakšnih trideset let star, lepega, čistega obraza in živahnega pogleda. Kakor večji del rezervnih častnikov se je tudi on hitro znašel na veliko jezo aktivcev, ki so bili bolj ali manj podobni tistemu topniškemu poročniku, ki bo vzdevek „guverner“ nesel na grob, ker je neprenehoma vpil na vojake: „Zapni si ovratnik, živina!“ Danes spet ni bilo kruha. Že tretji dan. Poročnik Plavnik je zdajci vzrotil:

„Ali veste, kaj počno te magacinske svinje? — Moko prodajajo, kruh prodajajo, mezgo prodajajo — vojak pa, ki morajo zasesti položaje, nimajo grizljaja. Povedal sem komandantu.“

„In kaj vam je dejal?“

„Da bo že napravil red. Hudiča bo...“

„Jaz na vašem mestu se ne bi tako razburjal,“ mu je odvrnil prostak Jaklič, v civilu profesor.

„He, mislite? — Ali pa še bolj! Kdo ve, kako vpijete v šoli na svoje fantje. Ali ste danes dobili kruh?“

„Ne.“

„Ostali tudi ne. Ali imate mesečno plačo, kakor jo imam jaz, da si lahko privoščite kosilo v krčmi?“

„Nimam. Samo deset simboličnih dinarjev.“

„Vidite. Tudi ostali je nimajo. Za deset dinarjev ne boste pojutrišnjem dobili niti drobtine, kvečjemu kakšno simbolično drobtino,“ je s strupenim smehljajem dejal poročnik Plavnik, se spet ugriznil v ustnico in dostavil: „Ali se bo vojska lačna borila?“

Poročnik Plavnik se je ustopil pred Jakliča in ga besno gledal. Jaklič mu je mirno odgovoril: „Borila se bo tudi lačna. Toda vprašanje je, če se bo sploh mogla boriti!“

Poročnik Plavnik si grize ustnice in ne reče besede. Jaklič nadaljuje:

„Med vojaštvom se širi govorica, da ne manjka le kruha, ampak da tudi streliva ni, da pride dnevno samo po nekaj ročnih granat, največ pol vagona. Te govorice ne morejo biti delo pete kolone, saj vagoni raztovarjajo naši ljudje. To dokazujejo današnje puške, od sto pušk je štirinajst nerabnih, dokazuje, da fantje niso dobili kruha, dokazuje, da se bajoneti lomijo kakor solniki. To, gospod poročnik, ni delo pete kolone! To je naše delo, plod ne samo naše politične lahkomišelnosti, ampak naše prav vlačugarske zanikrnosti. Vsi tovarnarji orožja pri nas so Nemci.“

Poročnik Plavnik nekaj časa molči, potem tiho pravi:

„Dragi Jaklič, pete kolone že nekaj dni ni več treba. Vojna je predurmi, nemški in italijanski radio že od 27. marca neprenehoma tulita o silnih izgredih v naši državi in neverjetnih grozotah nad nemškim življenjem. Proti nam se vrši ista gonja, kakršna se je vršila proti Poljski pred napadom. Ko poslušate, da že kar množično morimo Nemce in Italijane, da je nevarno govoriti pri nas nemški, italijanski in madžarski, da gore cele nemške vasi po Vojvodini, da smo zažgali Kočevje, da obešamo župane, ki so pripadniki nemške manjšine, da požigamo vsa nemška posestva po Štajerski in Gorenjski, tedaj vam ni treba govoriti o peti koloni. Ta tuleči nemški in italijanski radio nam že nekaj dni napoveduje vojno, mi se pa nanjo pripravljamo, kakor bi bili namenjeni na šaljivo nogometno tekmo. Časopisje ne črha besede, namesto da bi

ljudstvo pripravilo na resnost odločilnega trenutka in mu vlilo samozavesti. Danes je bila v komandi huda ura. Komandant je vpil, da bo dal vse včerajšnje in današnje ministre postreliti! Ljudstvo mora biti pripravljeno na hujše, mora vedeti, kaj se godi okoli njega, kaj ga čaka. Če se ne motim, pojdete v propagandni oddelek.“

„Morda je že vse prepozno.“

„Kaj? — Morda...“

„Vse je zamujeno“, je spregovoril grenko prostak Jaklič. Vsa naša jutrišnja režitev je v tem, da smo vsaj zadnji trenutek ubrali pravo pot in priznali Rusijo. A zgodovina nam bo ta zadnji trenutek le očitala. Očitala nam bo, da smo bili do zadnjega trenutka najbolj reakcionarna država na Balkanu. To je žalostno. Zakaj zgodovinska ocena še ni dala nobenemu reakcionarju lepega sprichevala. Zbogom Jugoslavija. Kmalu bo cvelna nedelja, šteje dneve, gospod poročnik.“

„Človek bi se vas bal.“

„Ne, mene se ne bojte. Bojite se časa, ki prihaja. Ali je v listih kaj novega?“

„Nič.“

Jaklič se je zasmehljaj in dejal:

„Nekaj je pa le novega.“

„Kaj? Saj jih niste brali!“

„Ne, tu nihče ni prinesel listov. Ampak v temle, ki ga ves čas mečkate, vidim, da so kakor za vsako leto za veliko noč oglašili delikatesnih trgovin malo večji.“

Poročnik Plavnik pogleda list in bere velik oglas: Prazniki vstajenja bodo prazniki miru. Nudimo vam naše odlične Kleefisch, gnjati, izbor-

na vina vseh vrst, likerje, čokolado, najfinejše bonbone... Cene zmerne. — Poročniku Plavniku se zbira jo slina, Jakliču tudi. Oba se smejeta. Poročnik pravi: „Če bi šli radi na kozarec vina, pojdite. Do večera ste lahko zunaj. Tu imate objavo. Kapetan Križman se vas je spomnil. Pravi, da ne boste prezgodaj strohnili. Dejal je tudi, da vas on ne bo gnjavil. Podaril vas je komandantu.“

„Hvala — Če mi dovolite, da pribijem majorske naramke, vas povabim!“

„Drugič!“ in poročnik Plavnik je že tekkel. Jaklič je smehljaje skomizgnil z rameni in to popoldne posvetil samo sebi.

Po cesti Poljanske doline so noč in dan ropotali motorji traktorjev, ki so vlekli z utrdbene črte v planinah gradbene stroje, mešalce betona, drobilce kamenja, valjarje, žerjave in trebilnice. Njihov kovinski trušč je napolnjeval vso dolino. Skozi sležaj odprta široka vrata baze se je valil stroj za strojem in kamor ga je zapeljal traktor, tam je trušč mahoma utihnil. Stroj so odpeljali in traktor je spet zagrmel, se pogнал dalje in stekel po svojih trakuljah iz baze na cesto nazaj v planine, da privleče spet stroj. Vsa baza je bila polna teh strojev, ki so opravili svoje delo in bili določeni za Bosno, da jih ne dobi v roke sovražnik. Dneve in noči so peli ti motorji in trušč železa ljudem ni dal spati. In govorili so: Ti stroji ne pridejo nikoli v Bosno. Vse ljudstvo je vedelo, da ne pridejo nikoli v Bosno. Ljudstvo je vedelo, da so vsi načrti izdani. In

stroji so ostali v bazi v dolgih vrstah drug za drugim, drug poleg drugega in čakali, da pride sila in si jih vzame. In ljudje so govorili: Da bi jih dali vsaj zasebnikom, podjetnikom. Tako jih bosta pa dobila Nemec in Italijan kot plen.

„Kakšen plen“ se je nekdo razburil.

„To ni nikak plen, če mu sam pripelješ.“

Potekla sta dva dneva in po bazi se je razširila govorica, da je spet prišlo nekaj kil ročnih granat. Ljudje so se smejali. V glave jim je stopala nekakšna nora zavest, da se bodo spoprijeli s pestmi. Z golimi pestmi. A malodušja vendarle ni bilo. Morala čel je bila odlična. Tisti, ki so prišli v bazo s položajem, so pravili, da Bosanci v gorah pojo in ob skale brusijo bajonete in da se, če že ne vsak tretji, pa vsak peti zlomi. Vse dni so prihajale trume vpoklicancev in korakale takoj dalje proti Poljanam. Med njimi si videl vse mogoče ljudi, neverjetno scapane postave in elegantne meščane s kovčegi vseh vrst. Cesta je bila zavita v oblake prahu.

Jakliča je iznenada prevzelo, da ni šel na kak položaj v kakršen koli bunker. Baza se je praznila. Na opremo je čakala samo še štabna četa. V Jakličevi baraki je ostalo samo šest že priletnih bolničarjev, dva med njimi sta bila cestna delavca, eden je bil smetar, eden je bil trgovec, eden trgovski pomočnik, gesti pa nekakšen uradnik, ki je venomer govoril in čim manj ga je kdo poslušal, tem hitreje je vezal svoje otrobe in si neprenehoma popravljal debele naočnike, ki so bili v strahotnem nesporazumu z vso to slamo, ki jo je mislil od jutra do večera. Govoril je, ko je jedel in ni miroval z jezikom niti tedaj, ko je imel žlico med zobmi, da je juha brizgala na vse strani.

„Oh, ko bi zdajle mogel skočiti k Slamiču, — cmok, cmok, štrk, štrk, štrk — po obloženo mlečno žemljico — štrk! — Moja deklica — štrk — veste, hotel sem se poročiti — kh — spet se mi je zaletelo. Ali vi radi jeste vroče — štrk, kh!“

Jaklič in trgovec Lipec, krepek, zdrav človek okoli štirideset let star, sta pograbila svoji porciji in šla za dober lučaj od njega nadaljevat svoje zajemanje. A ko je pojedel, je vražji opletač prišel za njima in začel tvežiti nekaj o planinah kako je zdrsnil čez previs in sprožil cel plaz, on pa je na previsu visel vso noč, hk.

„Ik! Ika! — še kolcati se mi je pričelo!“

„To je zdravo,“ je dejal Jaklič, „boste manj govorili!“

„Ali mnogo govorim!“

„Nu, za pehar preveč, za zvrhan koš bo pa že!“ mu je odvrnil trgovec Lipec.

Jaklič se je vsem umaknil in sedel med velikanske skladovnice desk. Tole življenje mu je presedalo in začel si je, da bi se že vendar kaj zgodilo, da bi se zgodilo tisto najstrašnejše, o katerem že ni nihče več dvomil in da bi ves ta do obupa nori svet podrlo. Kakšen preklet čas je bil to.

Prijel se je za glavo in zaškripal z zobmi. Od barake sem je slišal vpi ti narednika, kje so ljudje. Z vagonov je treba zmetati slamo. Jaklič bi bil v vsakem drugem trenutku spričo tega obupnega pričakovanja šinil kvišku in se javil, zdaj pa se ga je lotila vprav robijaška trma, tista nemarna trma, ki se jo nalezeš med (Dalje na prihodnji strani)

RUDOLF KRESAL:

CVETNI TEDEN

(Nadaljevanje s tretje strani)
večno prežečimi pandurji. Zdaj se je potuhnil. Slišal je, kako narednik sprašuje po tistem zabitem profesorju.

„Kakšen profesor?“ se je nekdo oglasil.

„Tisti, ki ne zna ust odpreti!“

„Aha, že vem, šel je h komandantu!“ se je nekdo zlagal.

„Komandantu?“

„Da, klical ga je.“ Oni je za trenutek molčal. Potem pa se je nad bolničarji začel dreti, vpil, da je treba sedem mož, preden poberejo eno samo slamico. To je bilo prekleto res, zdaj še tem bolj res, ko ni bilo ne orožja ne municije, ne kruha, ampak samo slama. Križ božji, s slamo vendar ne dobiš vojne.

Dolgo ni dremal. Prišli so delavci in začeli deske nalagati na avtomobile. Vrnil se je v barako in tam stal, kakor bi ne čutil več ne sebe ne sveta. Vstopil je narednik.

„A, tu ste!“

„Dober dan.“

„Po kaj pa ste šli h komandantu? Kaj vam je dejal?“

Nu, kaj mu je dejal komandant, to temule naredniku prav nič mar. Jaklič mu je dal sila pameten odgovor:

„Pogovarjala sva se.“

Oni ga je debelo pogledal. „Kaj, pogovarjala — s kom...“

„Da, pogovarjala. — O vremenu.“

Ali ga ima za norca? Narednik se je živčno prestopil, nato pa je sedel na pograd. Jaklič se je naslonil na opornik. Oba sta molčala. Čez nekaj časa je narednik zamišljeno dejal:

„Dolgo ne bo trajalo.“

„Kaj? To vreme?“

Narednik ga je spet debelo pogledal, nato pa zamahnil z roko in pokimal:

„Da, to vreme.“

V barako je stopil kapetan Križman, Jaklič in narednik sta šinila kvišku.

„Tako, tako, popoldanska drama. Ne bo nič. Skladišče moram pospraviti. Nimam dosti ljudi.“

Jaklič se je rad odzval. Imel je pač svoj pojem o skladišču. Predstavljal si je velik smeten prostor in sebe v njem z metlo v roki. Toda ugledal je res velik smeten prostor, na tleh pa velikanske kupe umazane vojaškega perila, hlač in srajc in rjuh. Začel je odbirati. Iz kupčkov hlač, srajc in rjuh so zrastle novi kupi nesnage, obupne nesnage. Zastudile so se mu lastne roke. Vzdihi in si zravnal križ. Kamor pridež povsod sta blato in nesnaga. In spet je delal naprej. V globokem mraku se je umil in šel po večerjo. Toda večerje nocoj iz neznanega vzroka spet ni bilo. Legel je in se zastrmel v črni leseni strop nad seboj.

Na cvetno nedeljo se je zbudil v Poljanah. Spati ni mogel in je bil prvi pokonci. Ljudje okoli njega so zazdehali drugi za drugim, se pretegovali in leno vstajali. Potem so stali v mrzlem oblačnem jutru pred kmečko hišo, v kateri je bila vojna ambulanta in kakor sleherni dan čakali, da se nekaj zgodi, da pride povelje za odhod, da se zabliska.

To jutro je dolgo vladala tišina. Malo po sedmi uri so pa začeli begati častniki na vse strani, si nekaj pošepetavali in mrkoresni gledali zdaj v to zdaj v ono stran.

Zgodilo se je. Beograd je bil ob petih zjutraj bombardiran.

In ljudje so to vest sprejeli kakor bi jim bila že davno znana. Vsi so globoko zadihali kakor bi vedeli že to minuto, da bodo potrebovali mnogo zraka. Okoli osme ure so Poljane spremenile svoj obraz. Vsa pota, vse ceste so bile polne vojaštva, kamijo-

nov, orožja in kmečkih voz. Vse se je mrzlično pripravljalo na odhod, vse je čakalo zadnjega povelja.

Okoli devete ure je zazvonil farni zvon. Na desnem bregu Poljanščice so vojaki nakladali na vozove težke strojnice, strelivo. Po desnem bregu so šli ljudje v cerkev od blizu in daleč, starejši z oljčnimi vejicami, mladina z butaricami. Iz cerkve se je vil pogreb.

Tedaj je nekdo zmedeno vzkliknil:

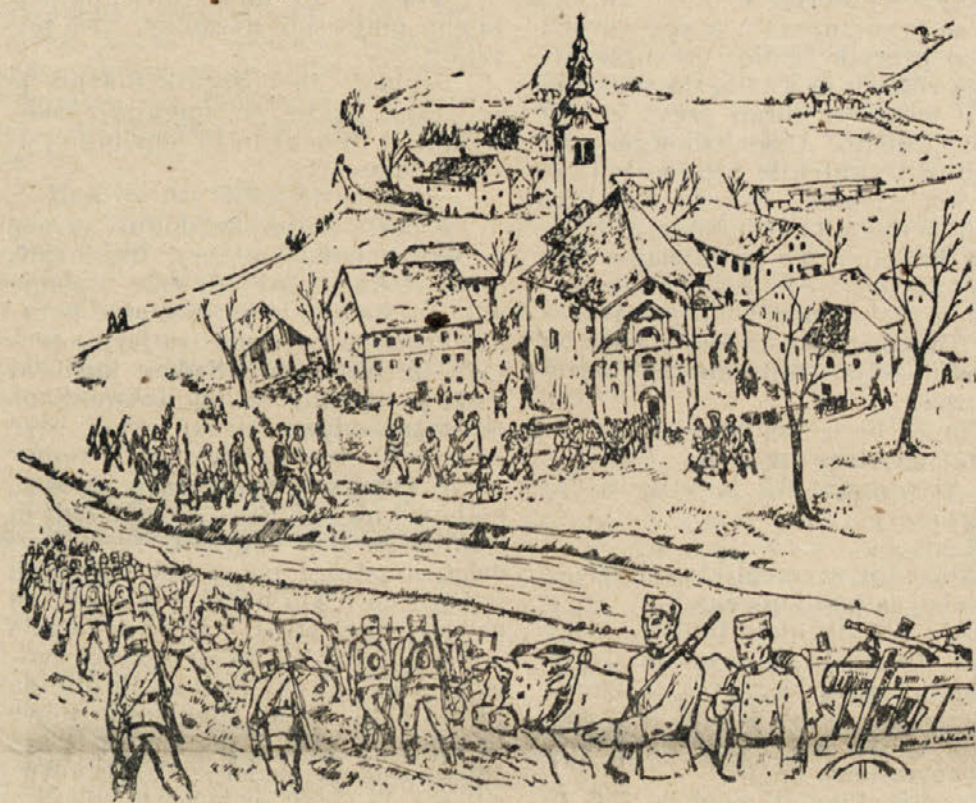
„Ali je že ves svet znorel?“

Za trenutek je vse obstalo in gledalo ta strahotni prizor. Na tej strani so se premaknili vozovi z orožjem, lahko topništvo, na drugi strani vode se je po cesti in navzgor vil pogreb s črno krsto, po cesti navzdol

— cvetna procesija z oljčnimi vejicami in butaricami, na vse je pa rosil mrzel pomladni dež. A ta prizor je zdajci narasel v nedoumljivo veličino. Mimo topov, mimo korakajočih čet, vozov, mimo oljnih vejic, butaric, starcev, žensk in otrok in pogreba se je cerkvi bližala majhna gruča ljudi in zajetna, slovesno oblečena ženska s pečo na glavi je nesla h krstu dete.

Večje, silnejše, pretresljivejše podobne življenja ni moglo več ustvariti. In potem je ta podoba izginila in samo dež je še žalostno lil po strehah, po ljudeh in po orožju, da je kovina pela kakor bi nekje daleč, daleč, nekaj tiho in žalostno pozvanjalo.

(Tovariš)

SLOVENSKI VELIKONOČNI OBIČAJI

Velika noč pomeni konec zgodnje pomladi, hkrati pa oznanja začetek prave zele ne pomladi. Veliko noč imenujejo pri nas tudi vüzem, (vzhodnja Štajerska in Prekmurje), vuzem, vuzam (Bela Krajina), vezom (Kostel), vazem (Istra). Besedo izvajamo iz „vzeti“; vuzem je torej praznik, ko po dolgem postu smejo kristjani vzeti meso in ga uživati. Slovenski velikonočni običaji imajo s pomladanskimi mnogo skupnih momentov. V velikonočnih običajih je namreč vse polno podobnosti, ki spominjajo na staro pogansko praznovanje pomladi. Med prvimi tega starega obrednega praznovanja naj navedemo na priliko: umivanje, očiščevanje, prenavljanje, uničevanje in izganjanje nevarnih zlih čarov, nesreče in bolezni, veselje nad novoletjem in vstajenjem narave in bogov, demonov, ki naj prinašajo srečo in pospešujejo rodovitnost.

Posebno značilnost daje velikonočnim običajem hrušč in trušč, ki vidimo v njem po starem praznovorskem smislu obrambno dejanje pred zlemi silami. V nekaterih krajih v Prekmurju pokajo fantje na veliki četrtki s težkimi biči in tulijo v mlečne piskre, da bi s tem pregnali škodljive čarovnice, ki po praznovorju odvezemajo kravam mlečnost. Kot naslednje obrambno sredstvo naj navedemo streljanje. Znane je, da po Gorenjskem prično fantje na veliko noč nedeljo navsezgodaj streljati z možnarji, drugod po Slovenskem pa je streljanje nepogrešljiv sestavni del velikonočnih procesij. Redkokje pa naletimo na davni pomen streljanja. Tako so na Pohorju uverjeni, da je dobro, ako se na veliki petek strelja, ker to odganja čarov-

nice in varuje perutnino pred sovražniki. Tudi veliko nočna raglja brez dvoma izhaja iz starega poganskega obrednega orodja, s katerim so uganjali ropot, da bi se varovali pred zlemi silami. Danes vidimo veliko nočno ragljo, kako nadomešča v velikem tednu zvonove, ki so bili po ljudski govoricu odpotovali v Rim, ali pa oznanja, da so veliko nočne jutranjice končane. Velikonočni raglji pri nas kaj različno pravijo. Ponekod so raglje klepetci, ropotci, drugod drdračke, brenče itd. V okolici Škofje Loke, Stare Loke, Kranja ter ponekod na Dolenjskem pa mladina uganja ropot velikega tedna tako, da zveče pred cerkev stare odložene zaboje, škafe in sode (v preteklih časih so fantje nabrali stare lesene izrabljene pluge, polomljene zekjavnice, skrinje in omare) ter udriha z gorjačami po kupu nabrane lesene ropotije, dokler je popolnoma ne razbije. Po ljudski razlagi pomenja to razbijanje pokanje zemlje, grom in tresk ob Kristusovi smrti na veliki petek. Drugod po nazarju kričanje Judov pred Poncijem Pilatom. Take ljudske razlage so brez dvoma drugotnega značaja. Če pomislimo na ljudski naziv tega običaja, ki pravi, da z razbijanjem „boga strašijo“, nam je s tem prvotni namen običaja dovolj dobro pojasnjen. Zakaj v starem praznovorskem jeziku bi lahko dejali, da zlega boga ozlroma zle duhove strašijo in odganjajo.

Na veliko soboto zjutraj zakurijo pred cerkvijo velik ogenj, ki ga duhovnik blagoslovi. Pri tem velikonočnem ognju užgejo otroci osušeno in na žico privezano drevesno gobo ter z njo raznosijo ogenj po vseh hišah. Ogenj, ki na veliko soboto za-

netijo na domačem ognjišču, varuje hišo pred požarom in strelom. Ponekod nosijo otroci blagoslovljeni ogenj po vsem posestvu okrog, da bi bila tako vsa domačija obvarovana hudega. Na vzhodnem Štajerskem, v Prekmurju ter deloma na zapadnem Štajerskem in Koroškem pa zakurijo na veliko soboto še posebne kresove, ki jim po panonskih predelih pravijo vüzemnice ali vüzence. Vüzence kurijo najraje kar na polju, ker verujejo, da bo potem dobro obrodilo. Na Koroškem pa nosijo na veliko soboto zvečer ali celo pozno v noč smolnice, posebne bakle iz smolnatega in posušenega borovega ali smrekovega debla. S prižganimi smolnicami gredo v sprevedu po vasi, poljih in travnikih, sučejo smolnice ter molijo. Danes pravijo, da iščejo Kristusa, po starem pa so dejali, da coper preganjajo in prosijo za dobro letino.

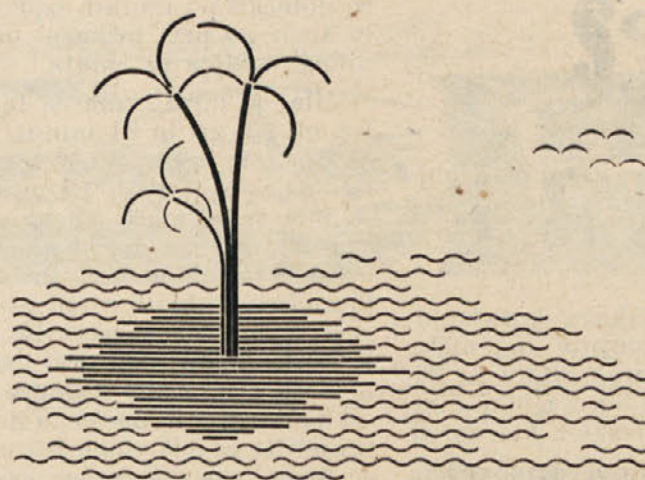
Po starodavnem običaju se mora človek na pragu pomladi ali poletja prenoviti in se otresti vsega slabega, da stopi tako prerojen in čist v mladost. O veliki noči, pomladanskem prazniku, je voda zelo zdravilna. Znano je, da so se stari Kranjci na veliko nočno soboto umivali s tekočo vodo, da se jih ne bi vse leto prijel kuga. Splošno pa se pri nas ljudje na veliko soboto, zjutraj, ko zvonove odvežejo, umivajo s tekočo vodo, da ne bi dobili peg ali raznih bolezni, da jih komarji in drugi mrčes ne bodo pikali, dekleta pa, da bi bila lepša in bolj bela.

Važen sestavni del velikonočnih običajev so veliko nočne jedi. Okrog teh jedi se je sčasoma razvilo precej običajev. Na veliko soboto dopoldne nosijo v kerbasih veliko nočne jestvine, ki jih na kratko imenujejo „žegen“, v cerkev ali k bližnji kapelici ali znamenju k blagoslovu. Na Dolenjskem nese veliko nočni „žegen“ k blagoslovu navadno tista domača hči, ki je godna oziroma pripravljena „za možu“. Po končanem blagoslovu pa skoraj povsod pri nas dekleta tekmujejo med seboj, katera bo prej doma. Tisto dekle, ki prvo priteče od blagoslova domov, se bo še v tekočem letu omožilo, ali pa bodo pri tisti hiši, kjer je dekle doma, prvi opleli proso. Med veliko nočnim pecivom naj omenimo kranjske potice, kolače in kolačke, štajerski presenc, goriške gubanice, pince in menihe, koroški šartelj ter belokranjski nadev. Med drugim ne smemo pozabiti stare kranjske aleluje, to je posušenih, zrezanih ali stolčenih ter na svinjski juhi kuhanih repnih olupkov. Aleluja nas spominja velike lakote leta 1529. na Kranjskem, ko so ljudje o veliki noči tega leta jedli same repne olupke. V Rožu in okolici Vrbskega jezera na Koroškem slovi lavr kot posebna veliko nočna pijača, ki po obilni jedi gasi žeje in ima hkrati pomlajujočo moč.

Pomembna in zelo stara veliko nočna jed pa je jajce. Velikonočno jajce je naravna podoba rodovitnosti in izvor življenja v pomladanskem času. V trdo kuhanim in rdeče barvanim jajcem pravijo pri nas splošno pirhi. Barvana, povrhu tega pa še okrašena jajca se v Beli Krajini, po vzhodnem Štajerskem in Koroškem in dr. navadno imenujejo pisanice ali pisanke. V Prekmurju in deloma na vzhodnem Štajerskem poznajo rumenice, remenice, rimanice ali remenke, ki v starem prekmurškem narečju pomenijo rdeča jajca. Pirhe ali pisanke delijo botri otrokom, dekletu pa fantom.

Jajčne lupine porabijo za različne namene. V Beli Krajini jih dajejo po hiši za strop ali zloge, da ne bi imeli sten in ščurkov. Na Dolenjskem potrošijo lupine kodošim, da bi vse leto nesle jajca. Na splošno Štajerskem in drugod jih trosijo okoli hiše in nosijo na njive, da bi pregnali kače in drugo škodljivo golazen.

O veliki noči se veseli mladina pomladi in ponovnega vstajenja narave k življenju. To veliko nočno resničnost nam v veliki meri izpričujejo raznovrstne velikonočne igre, ki je njih dan predvsem velikonočni ponedeljek. Prvo mesto zavzamejo igre s pomladanskimi jajci, od katerih so bile nekatere v davnih časih tesno povezane s čarodejnimi obredi v poljedelstvu. Zelo stara igra je veliko nočno valjanje ali trkljanje s pirhi, ki ponekod zavzema oblike nekakšnega metanja. Rusi so na primer s to igro čarali oploditev zemlje in dozorevanje vsejanega semena, ki je enako jajcu. Tudi pri nas mladina na veliko noč valja, trklja, takala, talika, trkali-ka ali katalica s pirhi. Na čok naslonijo desko ter po strmini spuščajo pirhe na tla. Če spuščeni pirh na tleh zadene tam (Nadaljevanje na 6. strani)

Velikonočni otok

ZAGONETNA DEŽELA

Tam, kjer se razprostira neizmerna vodna gladina malone nepretrgoma od Južnega do Severnega ledenega morja, so se nekdaj razprostirale velike dežele, ki pa jih je nemirna Zemlja z ljudmi in njihovimi „za večno“ zgrajenimi deli spel potopila. O tem priča nemirna skorja na vseh teh otokih in velika množica ognjenikov. Tak otok pa je tudi mali VELIKONOČNI OTOK, ki je bil in bo menda za večno ostal uganka, posebno v zgodovini človeške kulture. Leži v bližini južnega povratnika in obliva ga toplo morje. Daleč je od obal kulturnih dežel. Od Južne Amerike ga loči nad tri tisoč kilometrov, od Avstralije pa kar sedem tisoč kilometrov. Povsod samo voda in voda. Iz nje pa moli otok s strmo obalo, komaj dvajset kilometrov v premeru. Kakor v svarilo davno minulih nemirnih dob mole iz njega trije ognjeniški vrhovi. V ostalem pa je zemlja na Velikonočnem otoku rodovitna, saj je nastala iz razpadle lave in vulkanskega groha in pepela, ki hitro razpade v odlično prst. Vlaga je dovolj in otok bi lahko preživel številno prebivalstvo. Podnebje je tako ugodno, da uspevajo banane in celo sladkorni trs. S tem se prebivalstvo tudi preživlja. Redi pa tudi perutnino in nekoliko koz, ko onemogočajo, da bi se razvil gozd. Nekaj tujih priseljencev redi po obširnih pašnikih velike črede goveje živine in ovac.

mного učenjakov sive lase. Kjer se končuje otok s širokimi rtiči proti odprtemu morju, se razprostirajo obsežne skalne terase, sestavljene iz ogromnih skal, ki pa jih ne veže nobena malta. Visoke so po 10 metrov, prav toliko široke in okoli 100 metrov dolge. Kvadri so poldrug meter veliki. Na teh terasah stoje še dandanes veliki podstavki, na katerih so stali nekoč orjaški kipi ljudi. Nekateri so kar do 12 metrov visoki, a dandanes leže vsi križem po terasi in pod njo. Kdo jih je razmetal? Polinezijski, ki so se priselili, gotovo ne, ker nimajo nobenega orodja, ki bi jim omogočilo tako težko delo.

Morda je storil to potres. Gotovega nihče ne more povedati, še manj pa, kdo jih je naredil in zakaj. Izklesane glave so iz sivega vulkanskega kamenja, ki se nahaja na vzhodni strani otoka. In to je spet uganka. Kako so mogli prepeljati ogromne skale z ene strani otoka na drugo, ko ni niti cest niti niso poznali voza in večjih čolnov? Zanimivo je, da so glave vseh kipov na vrhu ploščato obsekane, da bi se mogle nanje položiti krone. In več takih kron, izklesanih iz rdečkastega kamna, leži še dandanes v kraterju nekega vulkana. Zdi se, da so že izklesane krone bile pripravljene za prevoz. Ena

KLUSQV JOZA:

Partizanova pomlad

Na dremotne krone drevja
trudne kaplje padajo vso noč,
preko listov velih in vejevja
zašumel je vetra dih pojoč.

Prišel malo k tebi v vas sem, mama,
zdaj, odkar me ni, vem, da vsak dan
hodiš po gozdovih za menoj
in zvečer, ko ležeš trudna vsa in sama,
premišljuješ: Kaj je, sin, s teboj?

A nocoj,
ko deževne kaplje pojejo prek streh
naših malih partizanskih koč
in tovariši že spe vsi sanjajoč,
sem po naših skritih stezah in poteh
prišel k tebi mimo mrež in straž...

Zdaj smo v gozdu kot brezdomci, to je res,
toda zime se še malo ne bojimo,
saj nam bližja je pomlad kot kdaj poprej,
zanjo se borimo in trpimo.
Glej, mi kujemo železen most
čez morja krvi v novi čas,
pesem vstajenja je zapel
nam iz vzhoda bratskih ljudstev glas.
Malo še potrpi, pa v Ljubljano
stopiva z zastavo našo jaz in brat,
ki mu ime je kakor meni — partizan,
pa prineseva s seboj pomlad.

Na dremotne krone drevja
trudne kaplje padajo vso noč,
preko vseh gozdov slovenske zemlje
dihnil je pomladni svit pojoč.

Kajuh:

ALELUJA

Povsod tiha pomladna rast,
mirna je priroda kamenita,
a moja duša vodi v propast
bolesti, v temi skrita.

Pogledam jo: to je zlomljena ost
moje strte življenjske sile,
ali še globlje je polna mladost,
zeleni strasti bi jo pile...

Vidim še globlje: črni razkol,
stavba, razbita v osnutku;
vprašam se: bom li krepak dovolj,
ko zavem se v boleštnem trenutku?

O, kako rad sredi trav bi stal,
drevo, ki čuti v sokovih,
da pride pomlad, da bi pognal,
da bi se skožatil v vrhovih.

Sredi zelenih ros kakor ognjen
iščem lepote, a vsa mi je tuja,
zrak je negiben, veter steklen —
in vendar pomlad, aleluja.

od njih je izredno velika in meri nad tri metre v premeru!

Druga narežena uganka na tem otoku so stavbe iz lepo izklesanih kamenitih kvadrov. Stojte seveda le še ostanki, a še tisti ostanki pričajo o dokaj veliki stavbarski umetnosti pa tudi o velikem trudu in tehničnih sposobnostih neznancev, ki so gradili te zidove. Ena izmed hiš je trideset metrov dolga in okoli 7 metrov široka. Stene pa so sestavljene iz kvadrov, ki so približno en meter debeli in tako odlično sestavljeni, da ne potrebujejo malte! Stene so na notranji strani pokrite s pokončnimi kamenitimi ploščami in poslikane z geometričnimi podobami in slikami živali. Zanimive so strehe, ki so tudi iz ploščatih skal, ki segajo v stopnjah vedno bolj navznoter toliko časa, da puste v strehi luknjo, okoli poldrug meter veliko. Še celo vklesane figure in znamenja, ki so morda pisava nepoznanega naroda, in lesene tablice z vrezanimi figurami so našli. Zaman pa so znanstveniki grebli za orodjem, s katerim naj bi davni umetniki izklesali te čudovite kipe in nerazumljive figure in like. Vse, kar so odkrili, je bilo prastaro kamenito dleto, s katerim pač ni bilo mogoče ničesar podobnega izrezati in izklesati. Domačini sami strme v pravadne umetnine in ne vedo ničesar povedati niti o njih postanku niti o nepoznanem narodu. Kdo so bili narod in umetniki, ki so na razmeroma tako majhnem otoku ustvarili tako silne kipe? Koga so ti kipi predstavljali? Zakaj so jih postavili? Kam je izginil narod? Kaj se je z njim zgodilo, da o njem ni ostalo nobenega sledu, da o njem ni ostalo nobenega sledu, da nihče o njem ničesar ne ve? Niti grobov ni, ki bi kaj povedali o teh davnih ljudeh. Le Tihi ocean valovi kakor nekdaj okoli tega čudnega otoka, kjer je nekoč vzevelo bujno življenje — in spet ugasnilo.

(Ljudski tednik)

Nekoliko stoletij je narod živel v miru. Kljub oddaljenosti od Amerike pa jih je ravno od tam zadela nesreča. Celotno v novi dobi belega človeka ni bilo sram zaslužiti brezskrbnega „divjaka“. Tako so leta 1863. nenadoma pred otokom pristale peruanske ladje in peruanski vojaki in mornarji so napadli neoboroženo prebivalstvo, povezali vse križem staro in mlado, ženske in moške ter jih odpeljali kopat ptičji gnoj na Činča otoke, kjer so polagoma pomrli. Dandanes je le še okoli sto domačinov na Velikonočnem otoku — otoku samih spomenikov.

Res, Velikonočni otok ima dandanes več spomenikov kakor prebivalcev, in to je velika, nerazrešljiva uganka, zaradi katere je dobilo že

Kdaj je bil dan Golgate?

Krščanski svet se spominja na veliki petek Kristusove smrti na križu. Ker pade velika noč po koledarskih pravilih v posameznih letih v širokih mejah (od 22. marca do 25. aprila) na različne dneve, nastaja vprašanje, kateri dan in slednjič tudi katero leto po našem štetju je bilo križanje. Najnovejša zgodovinska raziskovanja in astronomski računi nam odgovarjajo na vprašanje.

Po navedbi evangelija se je vršilo križanje pod Poncijem Pilatom na petek pashe t. j. židovske velike noči. Iz rimske zgodovine je znano, da je bil Poncij Pilat v letih 26 do 36 po Kr. prokurator v Siriji. S tem smo dobili desetletno dobo, v kateri se je moral vršiti dogodek. Druge podatke nam dajejo evangelij sv. Janeza in rimski viri (Dio Kasij). Dio Kasij je bil zgodovinar in je spisal rimsko zgodovino do leta 229 po Kr.

V drugem odstavku navedenega evangelija stoji, ko se je Jezus prvič mudil v Jeruzalemu: „Ta tempelj je bil dograjen v 46 letih in ti ga hočeš postaviti v treh dneh?“ Začetek te gradnje templja so ugotovili po rimskih zgodovinskih zapiskih. Graditi so ga začeli pozimi 20—19 pred Kr. Torej je moral biti Jezus prvič v Jeruzalemu 46 let pozneje, torej v letih 27 in 28 po Kr. Javno delovanje

Kristusovo je po izročilu trajalo dve leti in nekaj mesecev ali tri leta in nekaj mesecev. Na žalost imamo opraviti tu z netočnostjo enega leta. Prištejmo dobo javnega delovanja, torej dve leti, oziroma tri leta k letu 27, oziroma k letu 28 po Kr. pa dobimo, da se je dogodilo križanje v enem izmed let 29, 30 in 31. V enem izmed te trojice se mora izpol-

niti po evangeliju sv. Janeza pogoj, da pade 15. nizan (nizan je ime židovskemu mesecu), t. j. začetek pashe, na petek.

Iz obnove židovskega koledarja doženemo, da izpolnjuje omenjeni pogoj tri let, namreč 29, 30 in 31 po Kr. edino le leto 30. Začetke mesecev v starem židovskem koledarju

so določali po luninih izpremembah, in sicer po prvi prikazni ozkega luninega krajca po mlaju.

Mlaj je bil 22. marca leta 30. po Kr. ob 20. uri in 21 minut. 23. marca 30. leta je zašlo sonce v Jeruzalemu ob 18. uri in 15 minut. Luna je bila tedaj stara 22 ur. Ker je v krajih ob Sredozemskem morju ozračje jasno, je verjetno, da je bil lunin krajec kljub njeni majhni starosti viden 23. marca. Po določitvah je bil naslednji dan prvi dan novega meseca nizan. Po našem štetju je bil to torej 24. marec. Če pa lunin krajec še ni bil viden 23. marca, bi se moral opaziti zvečer naslednjega dne, da je krajec starejši ko 24 ur in po takratnem koledarskem pravilu bi se moral določiti torej tudi 1. nizan na 23. marca po našem štetju. Za slučaj, da ni bila luna zaradi oblakov vidna, kar se pa v teh krajih le malokdaj dogaja, so bile določene smernice, kdaj se začne mesec. Po teh smernicah se je določil z veliko verjetnostjo 24. marec kot prvi nizan.

Prvi nizan (24. marec) je bil petek, 15. nizan torej tudi petek, 15. nizan dan križanja, je bil torej po našem štetju v petek dne 7. aprila leta 30. po Kr.

To ugotovitev bodo upoštevali pri bodoči koledarski reformi. Po novem koledarju ne bo več dan velike noči izpremenljiv, namreč bo vsako leto na zgodovinski dan, kakor so izračunali, na dan 9. aprila, če je že veliki petek na dan 7. aprila.

Slovenski velikonočni običaji

(Nadaljevanje s 4. strani)

že nastaljeni drug pirh, vzame stavec oba. Med pirhe pa so se pri nas sčasoma pomešale pomaranče. Tako poročajo, da je ljubljanska mladina sredi 19. stoletja na velikonočni ponedeljek metala v „turški jami“ pri sv. Krištofu pomaranče proti njenemu robu, da so talikale nazaj v jame. To talikanje s pomarančami je pozneje izpodrinil drug, zelo svojevrsten običaj, pri katerem je poleg mladine sodelovala tudi ljubljanska gospoda. Po poročilu se je še okrog leta 1870. na velikonočni ponedeljek zbrala ljubljanska mladina v „turški jami“, gori nad jama stoječa gospoda pa je obmetavala mladino s pirhi, pomarančami, jabolkami, prestami in drugim. Tudi drugod po deželi so se na velikonočni ponedeljek tako zabavali. V Metliki so bile vloge na ta način razdeljene, da so metliški kmetiči „špotali“ gospodo in jo obmetavali s pranicami, pomarančami i. dr. Ta metliški običaj v Metliki se nam vsekakor prikazuje časovno — socialnim ozadjem. V luči davnega razmerja med graščaki in kmetiči tlačani, v stari velikonočni igri, v trkljanju in metanju pirhov. — Med velikonočnimi igrami z jajci naj še navedemo tikanje s pirhi. V Beli Krajini pravijo, da se štercljajo ali turčajo, drugod pa, da s pirhi tilčajo, štručajo ali tulčajo. Trdnejša jajca zmaga in njegov lastnik se polasti ubitega pirha. Pirhe tudi sekajo z novcem.

Med velikonočne igre spadajo nazadnje tudi raznovrstne igre, ki jih izvajajo v Metliki na veliki ponedeljek: most, kurji boj, rešetca, ropčeci, turn itd. Med njimi je zlasti starodaven in znamenit turn, ki je zelo podoben stolpu, ki ga delajo in no-

sijo o veliki noči okrog cerkve Ukrajincev (Rutenci). Podobne igre so pred leti poznali v Železnikih na Gorenjskem, v Kropi, v Kamni gorici, v Krškem itd.

Kaj naj povedo slovenski velikonočni običaji? Prvič: da je med našimi običaji sila mnogo ostalin starih poganskih običajev, ki jih je krščanska cerkev po svoji znani preizkušeni metodi vzela v svoje okrilje, jih deloma preoblikovala ter jim v duhu krščanskih velikonočnih praznikov dala drug verski smisel. Drugič: velikonočni običaji kot izraziti spomladanski običaji določno vsebujejo prastare namene poganskih čarovnih dejanj, t. j. odvrti in uničevati pogubne zle sile na eni strani, na drugi pa pospeševati rodovitnost in rast, izprositi srečo in zdravje. Povsem upravičeno lahko rečemo, da velikonočni običaji, kakor vsi ostali letni običaji, jasno razodevajo materialistično miselnost našega starega kmeta, ki si je vse leto samo prizadeval, kako bi povečal svoje pridelke ter zavaroval sebe, družino, živino ter dom pred raznimi sovražniki. Da bi to dosegel, pa je seveda uporabljal taka sredstva, ki je o njih v svoji nevednosti in svojem praznovanju menil, da so kar najbolj uspešna in učinkovita. Z razvojem znanosti in napredkom človeške družbe pa se mu je začel njegov praznoverski obrambni in prošnji inventar polagoma rušiti ter živi danes, kolikor ga ne oživljajo drugotni krščanski nameni, večidel kot golo izročilo, ki brez starih poganskih smislov nezavestno prihaja iz časa v čas, od roda v rod. Vsekakor bomo v današnjih časih najlepše spoštovali naše ljudske običaje, če jih bomo primerljivo vključili v našo novo delovno skupnost.

Jaka Kralj:

Nova pomlad

Srce je kakor to nebo,
ki modro nad menoj visi,
in kjer oblački plovejo.

A v oknu veter se lovi,
ki v sončnem lesku dremlejo,
v očeh pa sonce se iskri.

In v mojem sreču je lahno:
povsodi, glej, sinjina dni
in pesmi moje te pojo.

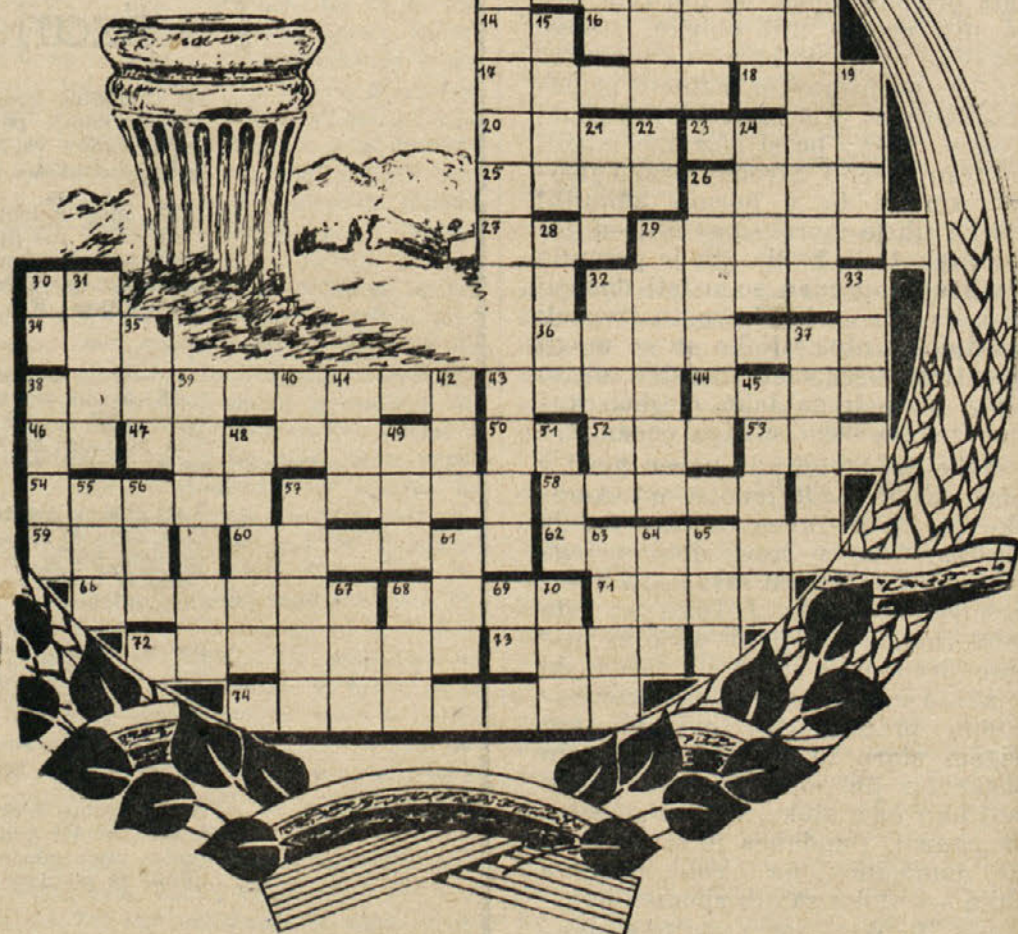
Nagradna križanka

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. karantanski vojvoda, voditelj koroških Slovencev pred 1100 leti, 6. vojaški oddelek s preskrbo, 9. gora na Koroškem, 10. merilka časa, 12. kmečko gospodarsko poslopje, 14. romanski določni člen, 16. ptica, 17. vrsta prikuhe, 18. član staroslovanskega plemena, 20. obenem, skupaj, 23. član naroda, s katerim so Slovenci v 9. in 10. stoletju vodili hude boje, 25. Verdijeva opera, 26. kraj pod vzhodnimi Karavankami, 27. zgodovinsko mesto v Dalmaciji, 28. nauk o doslednem sklepanju in mišljenju, 29. kratica za Ljudsko demokracijo, 30. kratica za koncentracijsko taborišče, 32. pripravljena hrana, 34. debela palica, 36. narodni odpadnik, 38. ena izmed republik FLRJ, 43. krstno ime Miklove hčerke, 44. reka, ki izvira pod Triglavom, 46. kazalni zaimek, 47. sin karantanskega vojvode pod 1. vodoravno, 50. del kolesa, 52. travniška žival, 53. kratica za pošto, 57. pri-slovno določilo časa, 58. drug izraz za poljedelca, orača, 59. bojno orožje starih Slovanov, 60. boginja zime in smrti pri starih Slovanih, 62. član organizacije naših najmlajših, 66. sin karantanskega vojvode pod 1. vodoravno, 68. jesensko žito, 71. eden izmed voditeljev karantanskih Slovencev, ki so se uprli germanskim Bavarcem, 72. evropska narodnostna skupina, proti kateri so Slovenci morali in še morajo braniti svoj jezik in svojo zemljo, 73. ljub, mil, 74. borec iz narodno-osvobodilne borbe.

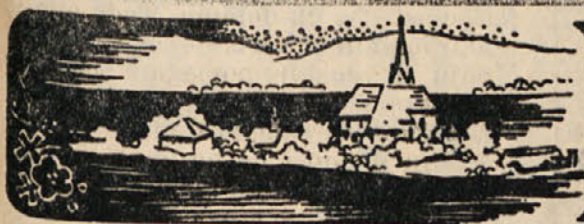
Navpično: 2. organ, s katerim gledamo, 3. slovenski pisatelj, avtor parodije na „Desetega brata“, 4. opustitev vojaškega položaja, odhod, 5. dan v tednu, 7. vrsta delavca, 8. prostor za športne prireditve, 11. rusko žensko krstno ime, 12. skupno ime za člana narodnostne skupine, h kateri spadamo tudi Slovenci, 13. koroški Slovenec, jezikoslovec in pisatelj (živel 1828 — 1869), 15. azijski narod, s katerim so naši predniki vodili hude boje za svojo neodvisnost, 19. ozek pas, 21. kratica za ednino, 22. pritrdilnica, 24. graditelj semerinske železniške proge, 26. škof, ki je po izročilu pustil postaviti kapelo, kjer je sedaj cerkev Gospe Svete, 28. ribje jajčce, 29. partizansko ime v narodnoosvobodilni borbi padlega junaka, ki smo ga položili v domačo slovensko zemljo, 30. dva enaka soglasnika, 31. reka na Slovenskem Koroškem, 32. žensko ime, 33. otroški izraz za očeta, 35. zemljiška mera, 37. idejni oče, zasnovatelj, 38. gora v Karavankah, 39. kraj na Slovenskem Koroškem, ki ima svoje ime po Obrih, 40. nikalnica, 41. vsebuje, poseduje, 42. naplačilo, 43. zgodnje jutro, tudi žensko ime, 45. mesec v letu, 48. gorska dolina pod Jalovcem, 49. skrajšano žensko ime, 51. poljedelsko orodje, 55. nekreten, resen, 56. veznik, 57. bolj nenavadno moško ime, 61. druga oblika za izraz „njej“, 63. Cankarjevo krstno ime, 64. kratica za izraz „organizacija“, 65. kratica za izraz „Nova ekonomska politika“, 67. prostovoljna datatev, miloščina, 68. izraz, ki pomeni „nasproten, protiven“, 69. dva enaka soglasnika, 70. naplačilo.

KNEŽJI KAMEN

Rešitve je treba poslati najkasneje do 15. aprila 1950 na naslov: Slovenski vestnik, Celovec, Gasometer-Gasse 10. Tudi tokrat

bomo tri najboljše rešitve nagradili z lepimi slovenskimi knjigami.

Po naši zemlji

Libuče. Novo izvoljeni občinski odbor je dne 28. marca t. l. volil župana za občino Libuče. S sedmimi glasovi je bil izvoljen dosednji župan Stehauner, ki pripada SPOe. Tako ima libuška občina spet socialističnega župana, in sicer s pomočjo glasov OeVP. Trije slovenski odborniki so volili svojega kandidata. Drugi županov namestnik je slovenski odbornik Kolenik Janez. Upamo, da bo župan to, kar je ob svojem nastopu zagotavljal, da hoče biti kot župan napram vsem občanom brez razlike nepristranski, tudi držal. Slovenski odborniki, trije pravi možje, se zavedajo, da bodo ostali zvesti svojemu narodu, da bodo ne-utrudno delali za dobrobit občine, da bodo odgovorni svojim volivcem in jih zastopali v vseh njihovih težnjah v gospodarskih, socialnih in narodnih vprašanjih in to odločno in vztrajno.

Glinje - Medborovnica. Kako je bilo nekaj pred leti v naši občini ob volitvah župana živahno, se bo marsikateri starejših občanov še spomnjal. Za vsak glas je bila huda borba, ker občina je bila dolga leta v slovenskih rokah. Včasih pa so zmagale

da je števila mala, bratov se zneverila" so ponemževali tudi v našem kraju in mladina se ne zaveda več tega, kar so bili očetje in predniki.

Občina Medborovnica je bila v zadnjih desetletjih v socialističnih rokah, vmes pa je imel še nacional-socializem svojo komando. Pri občinskih volitvah 12. marca so dobili SPOe-jevci 5, gospodarski blok 4 in Slovenci 1 mandat. V gospodarskem bloku so se združili vsi od VdU-jevcev do vseh, ki niso šli s Slovenci ali socialisti.

Dne 23. marca 1950 so se zbrali novoizvoljeni odborniki k volitvi župana. Navzoč je bil okrajni glavar iz Celovca. Pri prvi volitvi ni dobil noben kandidat nadpolovično število glasov, nakar je bilo potrebno drugo glasovanje. Rezultat je bil naslednji: 6 glasov za SPOe-jevca Harnischa Jožefa in 4 glasovi za Franca Frica od gospodarskega bloka. Župan je tedaj postal SPOe-jevec Harnisch Jožef iz Resnice, prvi namestnik pa Mack iz Medborovnice in drugi Huss Valentin iz Loke.

Takoj nato je bila prva seja občinskega odbora, kjer so obravnavali kot glavno točko gradnjo nove občinske hiše. Sklenili so blizu Cingelca na Trati čim prej postaviti malo občinsko hišo z uradnimi prostori. Cena bi znašala okoli 60.000 šilingov. Nadalje so se razgovarjali o občinskem lovu, kjer so ugotovili, da se ne vodi po tozadevnih določbah in so sklenili odstaviti dosedanjega nadzornika lova Krištofa Köstlna in določili na njegovo mesto Antona Sodjo iz Medborovnice. Lov bodo oddali za sedanjo ceno. Iz te najemnine prejme občina letno 700 šilingov ter bodo to vsoto porabili za izdatke pri gradnji novega občinskega poslopja.

Čirkovče. Lepo nedeljsko popoldne me je privabilo v Čirkovče. Pri Krevcu je bilo zbranih nad 50 otrok, ki so hoteli pogledati lutkovno predstavo „Folteja — Foltica“.

In res, napeto so vsi čakali, kaj bo? Sicer so jim že v šoli kazali „Ka-

sperl-na“, a naš Foltej jih je posebno zanimal, ker govori v slovenščini, ker govori v materni govorici. Vse otroške oči so sijale v pričakovanju ko gre zavesa stran in se na odru prikaže „Foltej — Foltic“. Zelo se je začudil, ko je videl toliko otrok zbranih ter se zelo veselil, da se je od veselja skoraj zjokal. Otroci so ga potolažili in spet je bil dobre volje. Pripovedoval je, da je bil vedno zaprt v skrinjici, sicer v lepi sobi, ampak bilo mu je precej dolgčas. Rekel je, da ni več vzdržal in je tako dolgo robantil, da ga je morala tovarišica vzeti seboj, ko je slišal, da bo šla v Čirkovče. Tudi predstavil se je. Vprašal je:

„Kaj mislite, kako mi je ime?“

Otroci so ugibali vsa imena vsevpred a nobeden ni mogel pogruntati pravega imena. Vsa imena so naglaševali, pa nobeden ni bil pravi. Uh, kako se je smejal „Foltej“, kar dobro se mu je zdelo in je bil kar ponosen, češ, da ima takšno ime, da ga nobeden ne pogruntal. Na vse zadnje pa je le moral sam povedati in je kar ponosno povedal, da se imenuje „Foltej — Foltic“. „Kaj mislite, je rekel — kar dva imena imam. Če pozabim, da sem Foltej, pa vsaj vem, da sem še Foltic. Če pa pozabim, da sem Foltic, sem pa še vedno „Foltej“.

Ne morete si misliti, koliko smeja je bilo. Kar vsevpred so vpili otroci „Foltej, Foltej — Foltic“. Potem jim je Foltej še povedal, da bodo njegovi ljudje igrali še eno igro, ki se imenuje „Nevenska in sonce“. Tudi tu so bili otroci zelo veseli, kajti kaj takega še nikdar niso videli. Igra je dobro uspela in na zadnje je „Foltej — Foltic“ zaigral na harmoniko in bil sam prav vesel, ker so bili otroci tako pridni. Med otroci se naš Foltej res veselega počutil, zato je tudi obljubil, da nikdar noče več biti doma zaprt.

Mala Hildea Žele iz Doba je lepo deklamirala „Jaz sem mala pionirka“. Marsikateri otrok jo je kar zavidal in so skupno sklenili, da se bodo učili igre in nato nastopili.

Dolgo so bili otroci še skupaj in

CENTRALNI ODER SLOVENSKE PROSVETNE ZVEZE

vabi

na svojo prvo kulturno prireditev s staro in znano kmečko dramo

ZA PRAVDO IN SRCE

ki bo na velikonočni ponedeljek ob 14. in 19. uri

pri šerčerju v šmihelu

Vstopnice za obe predstavi dobite pri SPD „Peca“ v šmihelu, pri SPD „Simon Gregorčič“ v Rinkolah, pri SPD „Edinost“ v Pliberku in pri SPD „Edinost“ v Štebnu v Podjuni.

Pridite vsi od blizu in daleč!

Slovenska prosvetna zveza

pelj slovenske pesmi in rajali. Vedno se bomo spominjali tega nedeljskega popoldneva in želimo le to, da bi nas „Foltej — Foltic obiskal še večkrat.

Bela. Visoko zgoraj v Beli skrbi in dela mati kmetica Barbara Pečnik. Težke žrtve je doprinesla v času, ko je hotel fašistični nasilnik zadati našemu ljudstvu smrtni udarec. Rodila je sinove in trije njeni sinovi so se odzvali klicu ogrožene domovine in odšli v partizane, da v vrstah najboljših sinov slovenskih mater aktivno pomagajo osvoboditi domači prag tujih nasilnikov, borili so se proti fašizmu za svobodo zatiranih. Dva sinova, najmlajši in najstarejši, Janez in Franci, sta žrtvovala svoja življenja za veliko stvar, oba sta padla na koroških tleh. Pa to še ni bilo dovolj, tudi njenega moža, Roka Pečnika, so zavlekli v KZ-taborišče Dachau, od koder se ni več vrnil, in tudi njo samo so preganjali.

Tako se muči visoko v hribih težko preizkušena slovenska kmetica v mislih na svoje drage, ki jih je žrtvovala domovini. Zgarana je, izmučena in upravičeno je vlekla od zveznega ministrstva za socialno upravo majhno rento 151 šilingov in to od januarja 1949 do januarja 1950. Sedaj so ji pa naenkrat znižali rento na 100 šilingov, bržkone, ker mislijo, da postaja mati Barbara Pečnik namesto starejša vedno mlajša in da žrtve, ki so doprinesle svoj del tudi v borbi proti sovražnikom Avstrije, niso tako važne. Ta primer je spet tipičen, kako v Avstriji malomarno skrbijo za zaostale po žrtvah v borbi proti fašizmu.

PRISPEVAJMO

vsj za partizanski

spomenik v Železni Kapli

tudi nemško nacionalne gosposke stranke in tedaj se je razmotrivalo, ali naj bi ostal občinski urad v Glinjah, kjer so imeli večino Slovenci, ali pa se naj preloži v Medborovnico, kjer je prevladovala nemško nacionalna misel. Pomrle so stare korenine, kakor Sablačani, Vidmani, Knežniki, Turki, Cingelci itd. in kakor pravi lepa slovenska pesem: „res

PREŽINOV VORANC:

POŽGANICA

Slednjič ni bilo več zaprek za odhod.

Komandant volkswehra je ukazal:

„Anderle, ti boš s svojimi držal na desno in mi gremo na levo, toda pazi na stalno zvezo med nami. Saj si bil vojak!“

„To kar meni prepusti!“ ga je miril Anderle.

Potem so udrli za hišo.

Granictalerjem je znoj curkoma lil po obloženih hrbtiščih, čeprav je šlo navzdol. Zdaj je bila že trda noč. Dokler je šlo po odprtem polju, se je nastopanje razvijalo v redu, toda prekmalu so se znašli na robu strme njive, pod katero se je dvignila stena črnega gozda. Ko so se prevalili čez rob, so se znašli na ozki cesti, ki je tekla pod njim. Tu zdolaj je bilo temno kot v kozjem rogu.

„Kam?“ so izpraševali drug drugega.

„Komandant je rekel, da na des-

no!“ je svetoval Miha. Trda pot pod nogami je bila vabljiva.

Začeli so se sukati na desno.

„Ti, Jorgl, drži zvezo na levo!“ je poveljeval Anderle in šel naprej.

„Bom!“ je zamomljal Jorgl.

Potem so šli dalje po cesti, drug za drugim, na čelu Anderle, zadnji Jorgl. Toda pot je bila naporna, kljub temu, da se je skoraj vodoravno vlekla v gozd. Bila je vsa porasla s koreninami in ker je povsod vladala nepredirna tema, so se Granictalerji počeno prekopicavali in se butali z glavami, preden so se poti privadili. Ko so hodili kake četrt ure, se je Anderle spomnil zveze s volkswehrovci.

„Čujem jih!“ je Jorgl pomirjevalno sporočil naprej.

„Jaz tudi!“ je trdil Miha, ki je hodil pred njim.

V resnici pa niso čuli nič drugega, kakor razločno šumenje vode, ki je prihajala iz globače pod njimi.

Granictalerji so šli dalje, kmalu pa se je začela pot spakovati. Zdaj je zavila skoraj navpično navzdol, potem se je obrnila spet navkreber, nato se je zdelo, da se suče tja, od koder so pravkar prišli. Čez dobro uro je bilo njihove potrpežljivosti konec.

„Kam le rinemo?“ je vprašal Tiče.

„Sam Bog vedi!“ je vzdihnil Anderle.

„Meni se zdi, da smo že spet skupaj...“ je strahoma priznal Jorgl in neopaženo odstopil Mihi zadnje mesto v vrsti. Na zvezo z levim kri- lom je bil že davno pozabil.

„S kom?... S patrom Teofilom...?“

Tam, kjer je menda stal Johan, so se začule okorne kretnje in nato dolgo lokanje. Ta odmev pa ni izzval običajnega razburjenja, temveč odobravanje konjarja Gregna:

„To je pametna stvar!“

Sedli so in zaporedoma pili, nato so se vdali v usodo in spet šli dalje, kamor je peljala cesta, prisluškujoč v gluh gozd. Toda razen oddaljenega, vedno redkejšega topovskega bobnenja niso slišali ničesar, še voda v globači je utihnila... Čez kake pol ure so vendar prišli na svetlo; bili so na robu polja, ki se je razprostiralo po lagodnem bregu, od koder so s težavo, a vendarle imeli nekaj razgleda. Pred seboj so videli položno gričevje, padajoče v nižavo in na njem so mogli spoznati več kmetij.

V jami na desni, nekaj streljajev od njih, je bila grmada drevja in zdelo se jim je, da se skozi noč svetli- ka belo zidovje.

„Tam doli je že Ruda!“ je počasi dejal Miha.

Tiho so strmeli nekaj časa v nižavo, kjer je tam daleč zdaj pa zdaj švignila iz teme kaka raketa v zrak, da je njen odsev tresnil visoko pod nebo in tja do samih Karavank, ki so kot temen strah metale svoje sence do njih. Tistim hlapcem, ki vojne še niso doživeli, se je ob tej prikazni krčilo srce. Oni pa, ki jim je bilo to znano, so si na tihem mislili: „Vojna — da, prava vojna...“

Toda tukaj na njihovem sektorju ni bilo slišati nobenega vojnega hrupa...

Sklenili so, da ne gredo dalje, temveč da pogledajo h kmetu, ki so ga opazili v jami.

Tam jih je čakalo prijetno prese- nečenje. Anderle in Tiče sta se neopaženo priplazila do hiše. Na prvi pogled ni bilo žive duže pokonci, ko sta pa malo natančneje oprezovala, sta ugotovila, da je dvojce oken za- strtilih in da se izza špranj sveti luč. Priplazila sta se do samih oken in s še večjo radostjo ugotovila, da notri govore laboško nemško narečje; čula sta tudi čudne udarce, kakor bi kdo igral na karte...

„Haj!“ je zaklical Anderle in pot- krkal z bajonetom na okno.

(Dalje)

Vprašanja našega kmetijstva

Pogled nazaj in naprej

Ob zaključku kmečko-strokovnih in gospodinjskih tečajev

Ni bil slučaj, da je Slovenska kmečka zveza v letošnji zimi posvetila toliko pozornosti kmečko-strokovnim in gospodinjskim tečajem. Ko so njen Pokrajinski odbor in še posebej njegovi strokovnjaki v minulem poletju in jeseni razglabljali sami med seboj, z vaškimi odbori in člani o položaju kmečkega gospodarstva in spričo prvih vidnejših pojavov gospodarske krize določali smer svojega nadaljnega dela in ureditve kmečkega gospodarstva, se je iz tega porodil zelo resen zaključek. Za zavarovanje kmečkega gospodarstva in ljudi, ki na njem živijo in delajo, je v nastajajočih okoliščinah prva zapoved: Odločno prijeti vajeti v roke in usmeriti vse svoje delo na preobrazbo našega kmetovanja, okrepiti kmečkega človeka s strokovnim znanjem in s sodobnim gospodarskim gledanjem, da se bo gospodarsko čim prej utrdil in postal neodvisen od svojega nasprotnika.

Vse življenje in vsakršno delo pa je v prvi vrsti odvisno od človeka samega. In tukaj boleha naše kmečko ljudstvo na desetletnih rakranah kmečko-strokovne zaostalosti, gospodarske ozkosrčnosti in skeptičnosti v pogledu na najprimitivnejši gospodarski napredek. To je slabilo in to slabi našega kmečkega človeka v boju proti izkoriščevalski gospodi, v boju proti vedno bolj odpirajočim se škarijam med cenami njegovih pridelkov in cenami industrijskih izdelkov, v boju proti gospodarsko uničevalnim namenom že desetletja trajajoče načrtne germanizacije in demoralizacije.

Zato je Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze sklenil ukrepe, ki naj na realnih dejstvih dokažejo, da je v vrstah preprostih kmečkih ljudi dovolj znanja, sile in možnosti za samostojno ustvarjanje doslej med našim ljudstvom še nepoznanih gospodarskih dobrin.

Prvi veliki korak k temu je bila

prva sadna razstava, ki smo jo videli v Šmihelu, Dobri vesi, Št. Janžu in na Brnci. Drugi takšen korak je bil sklep o ustanovitvi kmečko-gospodarskega in -strokovnega lista „Obvestila naprednih gospodarjev“, ki trka na vrata naših kmetij in na razum naših kmetov. Prvič v zgodovini koroških Slovencev so bili s tem ustvarjeni pogoji za najlepši in najzdravejši način medsebojne pomoči, ko v „Obvestilih“ kažejo ljudski strokovnjaki in izkušeni kmetje našim špecifičnim razmeram primerne poti k preusmeritvi dosedanjega kmečkega gospodarjenja. Zato so se „Obvestila“ hitro udomačila v kmečkih hišah in zajemajo čedalje večji krog bralcev in sodelavcev.

„Besede mičejo — zgledi pa vlečejo“ je stara resnica in prav tako je neoporekljivo dejstvo, da ljudstvo ceni le stvarno in produktivno delo. Po številnih ovirah in težkočah od začetka dela 1947., po udarcih nazaj in sedaj spoznanih pogreškah (česar edini vzrok je bil pristop k doslej še neobdelanemu področju našega narodnega in socialnega življenja) je v letošnji zimi Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze stopil pred članstvo (in kmečko ljudstvo sploh) z do drobna premišljenimi in vsem okoliščinam odgovarjajočimi strokovnimi predavanji na kmečko-gospodarskih tečajih. 9. januarja je bilo prvo predavanje v Bilčovsu in 15. marca je bila s 46. predavanjem na Bistrici nad Pliberkom zaključena letošnja zimska sezona kmečko-gospodarskih tečajev. 195 predavalnih ur v letošnji zimi stoji nasproti 122 uram v lanskem in 130 uram v zimi 1947—1948. Pa tudi povprečna udeležba na tečajih se je v tej zimi zboljšala. Letos se je predavanj udeležilo povprečno 20 ljudi, dočim je v lanskem zimi bila povprečna udeležba komaj 12 ljudi. Kmečka dekleta pa so se v tej zimi zbrale na treh kuharskih tečajih v Podjuni in pe-

tih šiviljskih tečajih, kjer so bile deležne tudi predavanj o vsakodnevnih vprašanjih zdravstva in higiene.

Ni mogoče na široko opisati vsebine predavanj in diskusij na kmečko-gospodarskih tečajih. Vse pa je bilo osredotočeno na trije:

1. poenostavitev in specializacija v pridelovanju,
2. pocenitev in olajšanje kmečkega dela,
3. ne samo pridelovanje za dom, temveč predvsem za trg.

Tem potrebam podreja Pokrajinski odbor vse svoje delo in iz teh potreb nastanejo za vsakega kmeta posebne podrobne naloge, ki jih bo moral reševati, če hoče sam sebi dobro. Vsestranska pomoč v okviru Slovenske kmečke zveze in Zveze slovenskih zadrug pa je dana vsakomur, ki se za zboljšanje stvari resno prizadeva.

Jasno je, da so tudi subvencije ali javne podpore potrebne, do njih ima

pravico vsak davkoplačevalec in ne more biti govora o kakšni naklonjenosti, če jih dobimo. Toda eno je neizpodbitno. Koristilo in v težkem boju za obstoj pomagalo nam bo predvsem to, kar bomo sami ustvarili. Če vsak sam zase ob naši medsebojni pomoči ne bo upošteval sedanjih življenjskih okoliščin in se usmeril k skupnemu napredku, če z združenimi močmi ne bomo začeli graditi v našem gospodarstvu (predvsem v živinoreji, zboljšavanju semenja in obdelovanja), potem tudi ne bomo mogli udarno nastopiti proti odpirajočim se škarijam v cenah in drugim predvsem nam škodljivim stvarim ob prodaji in pri davkih. To je prvo, kajti subvencije so enostranska stvar in jih tudi toliko ni in ne bo, da bi nam prinesle potrebne zboljšanja. Odločno pa moramo biti proti temu, da bi se s subvencijami delala strankarska in kmečkocepaška politika, ker to je v škodo celote.

Na podlagi spoznanj na tečajih je treba praktično nadaljevati, da bodo uspehi čim prej vidni. Če bo vsestranska volja za to, potem bo šlo hitreje in nam bo prej boljši. Eno veliko oviro pa moramo skoro vsi pri samem sebi in pri drugih odpravljati in ta je: mlačnost velike večine kmetov in kmečkih fantov za svoja življenjska vprašanja — za svoje gospodarstvo in donosnost kmečkega dela. Predvsem v Rožu in po zakotnih vaseh bo treba več čitati, se bolj zanimati za kmečka posvetovanja in z večjim zanimanjem uresničevati to, kar se je izkazalo kot dobro.

V skupnem uresničevanju na tečajih in v „Obvestilih“ začrtanih poti in ciljev bomo sedanjo Kalvarijo kmečkega ljudstva kmalu premagali in šli nasproti našemu velikonočnemu jutru vstajenja.

Blaž Singer

Kmet ob pisalni mizi

Ta članek prinašamo sedaj zato, da vendarle kak kmet premisli in prične pripravljati za prihodnje gospodarsko leto, ki se prične 1. julija, svoje enostavno, a vendar v marsikem koristno knjigovodstvo.

Preprostem kmetu, ki se trudi od zore do mraka in zvečer komaj čaka, da pride k počitku, dela nedvomno največ preglavic pisanje, njegova vsakdanja korespondenca in njegovo knjigovodstvo. In vendar je za kmeta tudi to potrebno. Koliko nepotrebnih stroškov, poti in zgube časa si prištedi oni kmet, ki se tudi tega dela ne ustraši in ki ima v svoji izbi poseben kotiček s pisalno mizo s preprosto urejenimi predali za vse račune, čeke, potrdila itd.

Sodobne razmere pa od kmeta ne zahtevajo samo, da ima varno shranjena potrdila itd., temveč da uredi tudi primerno enostavno knjigovodstvo. Zato ne potrebuje bogve kakšnih posebnih formularjev, temveč mu zadostujejo navadni zvezki, kjer si enostavno, pregledno in praktično uredi svoje spiske.

Kot prva je potrebna inventarna knjiga, kjer naj popiše svoje celotno premoženje od zemlje, poslopij, živine, strojev, orodja do zalog na gnojilih, žitu, semenju itd. V tej knjigi ob vsakoletnem obračunu vidi točen pregled celotnega stanja svoje kmetije.

Druga važnejša knjiga je blagajniška knjiga, kjer naj zapisuje, kakor že ime pove, vse dohodke in izdatke. Iz te knjige bo dobil pregled o panogah svoje kmetije, nadalje bo ta knjiga tudi izkazala, katera panoga kmetiji se še najbolj izplača. Inventarna in blagajniška knjiga pa sta tudi dobri podlagi za izpolnjevanje pol za odmero dohodniškega in prometnega davka.

Kot nadaljnja važna knjiga pride v poštev še dnevnik, kjer naj dnevno zapisuje vse važnejše stvari kot n. pr. termine za poravnavo davkov

in računov, dan in vsoto sosedu posojenega denarja, težo in ceno prodane živine ter naslov mesarja, dan in ceno kupljenega stroja itd. Prav tako tudi datum in količino zadruge dostavljenega žita, od zadruge sprejetega semenja ali umetnega gnojila ter kdaj in kaj je dal temu ali onemu rokodelcu v popravilo.

Poleg teh treh važnih knjig naj ima tudi še manjše zapisnike, kakor n. pr. pregled brejosti krav in svinj, pregled dninarjev, pregled naslovov važnejših firm, uradov in privatnih naslovov. Važno je tudi, da ima pregledno urejeno različne čeke, odprte in poravnane račune, potrdila in prijave. Za različna naročila, prijave, ocene in pismene garancije je dobro, če ima od vsake stvari kopijo (prepis), ki naj vse lepo po vrsti zloži v posebnem urejevalcu (ordnerju).

Na kmetovo pisalno mizo pa spada najmanj tudi en strokovni časopis, ki ga bo stalno obveščal o novih iznajdbah in izkušnjah praktičnega kmetovanja, o tržnih cenah, o različnih olajšavah in odredbah.

Marsikakemu kmetu se zdi vse to odveč in brezpomembno, toda koliko časa ne stoji, temveč se vrti naprej. In danes ni kos času tisti kmet, ki zna samo sejati žito ali krmiti živino, temveč tisti, ki zna poleg tega šofirati tudi traktor, molziti krave in sedeti za pisalno mizo. Vse navedeno se temu ali onemu zdi na prvi pogled težko in zamotano, v bistvu pa je zelo enostavno a vendar zelo važno. S takšno ureditvijo svoje „kmečke pisarne“ si nihče ne bo napravil novega bremena, temveč si bo le zmanjšal delo, nepotrebne skrbi in stroške.

Branko Gorotanov.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: France Košutnik. Tiska Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschleßbach 17.

Bolezni v čebelnjaku

Slabotni panj, ki ima čez zimo mnogo mrličev in zdaj manj kot štiri satnice zasedene, je osumljen bolezni. Od take družine, če je bila v jeseni dovolj močna in imela zadosti hrane, pošlji najmanj trideset čebel na raziskovalni urad čebelarkega društva. Ena nevarna nalezljiva, vigradna bolezen je **griza**. Nastane vsled neprebavljive nečiste zimske krme, prehlada ali če je panj brez matice. Bolezen spoznaš na rjavih odpadkih okoli žrela in deščice in po smrdljivem duhu. Preprečiš jo najlažje s pravilno nego čebel, brezpogojno čistočo, s suhimi in toplimi panji. Zmenjaj umazane panje z novimi, čistimi in prej segretim panji. Odstrani tudi umazane satnice in spravi družino samo v čiste satnice. V takih primerih opravi delo čim hitreje, da se čebele ne prehladijo. Dobro je v takih primerih, da nove prazne satnice zaliješ s toplo raztopino medice

ali sladkorne vode, da dobi družina dovolj hrane.

Druga nevarna in nalezljiva bolezen čebel v spomladi je takozvana **majniška bolezen** z zaprtjem čebelnega drobovja. Spoznaš jo v tem, da čebele z zelo napihnjenim trebuhom lezejo pred panjem in čebelnjakom. Zdraviš jo s tenko tekočo sladkorno raztopino (1 del sladkorja na tri dele vode).

Zelo nevarna in nalezljiva čebelna bolezen je takozvana **nosema**, ki se naglo razširi in uniči v kratkem času celi čebelnjak. Zunanji znaki te bolezni so enaki zgoraj navedeni bolezni. Plazenje čebel je vedno večje. So zelo vznemirjene in družine vedno slabše. Zatiranje noseme je obvezna dolžnost vsakega čebelarja. Različni letaki dajejo podrobna navodila za zatiranje te bolezni.

Vinko Pečnik